

גליון מס' 82

ב"ה, ערב שבת קודש פרשת משפטים תשפ"ב

כִּי קָרוֹב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

וזוֹכֵר חֲסִידֵי אֲבוֹת

בעקבות יום השנה להסתלקותה
של בת כ"ק אדמו"ר האמצעי, הרבנית מנוחה
רחל ע"ה, אשר נודעה כאם היישוב החב"די
בחרון ובמלאות מאתיים שנה לחידושו: סקירה
מיוחדת על היישוב החב"די בעיר האבות,
הדמויות הבולטות ואבני הדרך • בדרכי אבותינו

נפשי בשאלתי

מדור חדש: שאלות ותשובות
בעבודת ה' עם גדולי המשפיעים

להגיד לאדם ישרו

הבעל שם טוב להגנת היהודים
התמימים אל מול המגידים

דרך קצרה

מדור חדש: ביאור תניא מאת
הגה"ח רבי שניאור זלמן גופין

בעלות 3 ש"ח בלבד לגליון

להרשמה: 072-279-2086
kikarov10@gmail.com

בוסס:
תבנון "אור וחיות"
יצורי 4 פעמים
בשנה

גליון "כי קרוב"
מגיע עד לבית שלך

חדש:

כי קרוב אליך
הדבר מאד

אלה המשפטים אשר תשים לפניהם

מהעולם עצמו. הדבר היחיד שמנווט את היהודי הוא רצון הקב"ה. רק מה שאומר הקב"ה הוא הטוב, הצודק והישר, ולא מה שחושבים בני-אדם. אם כן, איך ייתכן שהאדם צריך לקיים את המצוות השכליות מפני שהשכל האנושי מחייב לקיים אותן?

ומכאן נובעת עוד שאלה: מדוע אדם המודה שיש לו תאוה לעבור על מצוות שכליות מוגדר רשע — "נפש רשע איוותה רע"? להפך, יש מקום לומר שדווקא האדם הזה מוכיח עד כמה הוא בטל לקב"ה, והראיה — מצד טבעו הוא נמשך לעשות אפילו דברים שהשכל האנושי שולל אותם, ובכל זאת הוא נזהר מלעבור על העבירות האלה, מאחר שהקב"ה ציווה שלא לעשותן. מה רע בכך?

זאת ועוד: על הפסוק "וְאַלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לְפָנֶיךָ" (שהמילה "משפטים" מכוונת למצוות השכליות) אומר רש"י, "ואלה" — מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני — אף אלו מסיני". בכך מדגישה התורה, שגם את ה'משפטים', המצוות השכליות, יש לקיים מפני שכך ציווה הקב"ה בהר סיני, ולא מפני שהשכל האנושי מחייב זאת.

גם בהמשך דברי רש"י מצוי הרעיון הזה: על המילה "לפניהם" מפרש רש"י, "ולא לפני עובדי אלילים; ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנים אותו כדיני ישראל — אל תביאהו בערכאות שלהם". מדוע אסור להביא את הדין לפני ערכאות הגויים, אם הם דנים לפי אותם חוקים? אין זאת אלא שיסודם של חוקי הגויים הוא השכל האנושי, בעוד יסוד משפט התורה הוא הציווי האלוהי.

אם כן, אנו רואים שהבסיס לקיום כל המצוות, גם של השכליות, צריך להיות הציווי של הקב"ה, ולא העובדה ששכלו של האדם מבין כך. ואם זה היסוד — מדוע לא יוכל אדם לומר גם על מצווה שכלית "אפשי, ומה אעשה שאבי שבשמיים גזר עליי"? מדוע אם הוא אומר כך אנו מחילים עליו את הפסוק "נפש רשע איוותה רע"?

מהות הציווי

בחוקים ובמשפטים

מסביר תורת החסידות (לקוטי שיחות חלק טז, עמ' 248 - אוצר לקוטי שיחות שמות, שיחה ג לפרשת משפטים סעיף יא), שפירוש דברי הרמב"ם שונה מכפי שנראה בהשקפה ראשונה. הרמב"ם אינו מתכוון לומר שיש לקיים את המצוות השכליות על בסיס העובדה ששכל האדם מחייב לנהוג כך, שהרי ברור שהבסיס היחיד לקיומן של כל המצוות הוא הציווי האלוהי.

הרמב"ם בא בדבריו רק להגדיר מהו הציווי של הקב"ה; מה הוא כולל. וכאן יש הבדל בין המצוות העל-שכליות למצוות השכליות: בציווי על איסורי שעטנז ובשר בחלב כלולה ההדגשה, שיש לקיים מצוות אלה מתוך הרגשה של "אפשי, ומה אעשה שאבי שבשמיים גזר עליי", ואילו לגבי המצוות השכליות — איסורי גזל וגניבה וכדומה — דורש הקב"ה שקיומן יהיה מלווה בתחושת "אי-אפשי".

בכל מצווה יש הצד המעשי ויש הצד הנפשי — התחושה שאמורה להיות בנפש האדם בעת קיום המצווה. מבחינת הצד המעשי, אין שום הבדלים בין המצוות — את כולן צריך לקיים בפועל על-פי ציווי ה'; אך מבחינת ההרגשה הפנימית בעת קיום המצווה — כאן קבע הקב"ה שצריך להיות הבדל בין ההרגשה בעת קיום מצווה על-שכלית ('חוקים')

בפרק השישי מה'שמונה פרקים' שלו דן הרמב"ם בסוגיית ההכרה וההרגשה שצריכה להיות לאדם כלפי המצוות. תחילה הוא מביא את הפסוק "נֶפֶשׁ רָשָׁע אֲוֹתָהּ רָע", ומסביר, שכאשר יש בלב האדם תאוה ותשוקה לדבר עבירה — אף-על-פי שלא עולה על דעתו לעשותה בפועל — הוא נקרא רשע, משום שאילולא היה רשע לא היתה בליבו תאוה לאותו דבר עבירה.

מהדברים האלה עולה שלא דיי שהאדם מקיים את המצווה או נמנע מן העבירה, אלא עליו להגיע להכרה פנימית עמוקה בחשיבותה של המצווה ובמיאוסה של העבירה.

בהמשך הדברים מביא הרמב"ם מאמר חז"ל (תורת כהנים ויקרא כ, כו) שנראה כסותר דברים אלו. רבן שמעון בן-גמליאל אומר: "לא יאמר אדם 'אי-אפשי לאכול בשר בחלב', 'אי-אפשי לשעטנז', 'אי-אפשי לבוא על הערוה', אלא 'אפשי, ומה אעשה שאבי שבשמיים גזר עליי'".

כלומר, לדעת רבן שמעון בן-גמליאל, השלמות בקיום המצוות אינה במצב שבו האדם אומר כי הגיע למצב שאין לו תאוה כלל לדבר עבירה. להפך, השלמות היא כשהוא אומר שאכן יש בו רצון לעבור את העבירה ושהוא מתאוה לה, אלא שאין לו ברירה, כי אביו שבשמיים גזר עליו שלא לעשות כן.

אדם כזה, לדעת רבן שמעון בן-גמליאל, הגיע לשיא השלמות בקיום המצווה: הוא מזוי הצידה את רצונותיו ומאוויו לנוכח ציווי הקב"ה. ואולם על-פי הפסוק במשלי אדם זה יוגדר רשע, שכן עצם תאוותו למעשה העבירה מכיללה אותו בהגדרת "נפש רשע איוותה רע".

הרמב"ם מסביר בהמשך הפרק, שלאמיתו של דבר אין כאן סתירה, שכן מדובר בשני סוגים של מצוות. הפסוק במשלי מכוון למצוות השכליות — איסורי גניבה, גזל, רציחה וכדומה. אם לגבי הדברים האלה יאמר אדם 'אפשי' — הרי הוא מוכיח בכך כי הוא אדם רע ומושחת, ועל אדם כזה נאמר "נפש רשע איוותה רע".

אך כאשר מדובר במצוות המוגדרות 'חוקים' — מצוות שאין להן טעם הגיוני, וכל משמעותן נובעת מהיותן ציווי ה' — אותן האדם צריך לקיים אך ורק מפני שכך ציווה הקב"ה, ולא מפני שהשכל האנושי מחייב לקיימן. במצוות האלה על האדם לומר "אפשי, ומה אעשה שאבי שבשמיים גזר עליי".

על-פי ההבחנה היסודית הזאת הרמב"ם מסביר מדוע כל הדוגמאות שמביא רבן שמעון בן-גמליאל הן מצוות ששכלו האנושי של האדם לא היה מחייב לקיימן — איסורי בשר בחלב, שעטנז ועריות.

ההיגיון אינו הבסיס

מי שלומד את דבריו אלה של הרמב"ם בשטחיות יכול להבין שאת המצוות העל-שכליות — כמו איסורי בשר בחלב, שעטנז וכו' — צריך האדם לקיים מפני שכך ציווה הקב"ה, בעוד את המצוות השכליות — כמו כיבוד אב ואם, הימנעות מגזל, גניבה ורצח וכדומה — עליו לקיים מפני שההיגיון האנושי מחייב להתנהג כך.

גישה כזאת תמוהה ביותר. הבסיס בחייו של היהודי הוא ההכרה העמוקה באחדות ה' — הדיעה שמבלעדי הקב"ה אין שום מציאות. חוץ מדבר ה' שום דבר אינו מעניין את היהודי — לא מה שבני-אדם חושבים, לא מה שנחשב בעיניהם 'טוב' ו'לא טוב', ולא מה שנראה כמתחייב

נפשי בשאלתי

שו"ת קצר בעבודת ה'

שאלה: ערב ראש חודש אדר שעליו נאמר משנכנס אדר מרבים בשמחה. האם יש עצה לשמוח גם כשיש לי קשיים?

הגה"ח רבי חיים שלום דייטש שליט"א משיב:

אדם אחד כתב לרבי מכתב על כך שהוא בעצבות תהומית, הוא כבר נהיה חולה מזה, ואינו יודע לשית עצה בנפשו מה עליו לעשות. הרבי ענה לו: העצה לזה היא שיחשוב על דברי המשנה "אני נבראתי לשמש את קוני". כל הסיבה שבאת לעולם הזה היא כדי להיות השליח של הקדוש ברוך הוא בעולם. ברגע שתחשוב על זה, לא תהיה בעצבות. לא קשה להגיע לזה, אך צריך להרגיל את המחשבה לחשוב כך.

הבסיס של העצבות הוא ה"אני". אנחנו כאן לשבעים, אולי שמונים שנה. ה"אני" שלנו הוא דבר חולף – רק עושים לו שריטה ומיד יורד לו דם. אם האדם לא נברא בשביל השליחות, בשביל מה הוא כאן? בשביל כסף, וילה ומכונת חדשה? לו עצמו אין שום חשיבות, היום הוא כאן, ומחר – מי יודע? בדבר כזה אין שמחה. ראית פעם מישהו שכתוב על המצבה שלו כמה הוא אהב את עצמו? כולם יודעים שזה לא דבר חשוב. אם כל מה שאתה עושה זה לעצמך, זה מרגיש חסר ערך. שמחה באה כשאני עושה משהו ערכי בשביל האחר.

אם אדם חי עם התחושה שהוא וכל המציאות שלו הם בשביל מלך מלכי המלכים, הוא יהיה בשמחה. יש לך תקווה. אם ה' בחר בך מכל העמים, סימן שאתה יכול.

רגשית. זאת משום שבאמצעות מצוות אלו הקב"ה רוצה לזכך את האדם באופן עמוק ופנימי, וכאשר האדם מתקשר מבחינה שכלית ורגשית עם המצווה, פירוש הדבר שכוחות שכלו ורגשותיו הזדככו.

איך יודעים מה הקב"ה רוצה?

אך עדיין יש מקום לשאול: מניין לנו לדעת מהו רצון הקב"ה? הלא הקב"ה לא ציווה אותנו להבין את משמעות המצוות ולהתקשר עימן רגשית, אלא לקיימן בפועל?

זאת אנו יודעים מעצם העובדה שיש למצוות אלה סיבה שכלית. כשאנחנו רואים שהקב"ה לא הסתפק בציווי על שמירת השבת, אלא הוסיף את ההסבר "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ... וינח ביום השביעי"; או כשהוא נותן טעם למצוות סוכה: "למען ידעו דורותיכם כי בספות הושבתי את בני ישראל" – בכך הוא בעצם אומר לנו כי רצונו שנקיים מצוות אלה גם מתוך הבנה והזדהות רגשית.

ובאשר למצוות השכליות שהתורה לא נזקקה לומר לנו את טעמיהן, בהיותן מובנות לכל אדם – הרי עובדה זו עצמה מוכיחה שהקב"ה רוצה שנבין מצוות אלה בשכלנו ונחוש את חשיבותן ברגשותינו, שאם לא כן – מדוע ברא הקב"ה את העולם במתכונת כזאת שמצוות אלה יהיו מובנות בשכל האנושי? אין זאת אלא שרצונו שנקיים מצוות אלה גם מתוך הבנה ורגש והכרה פנימית.

בכך יובנו גם דברי הגמרא "אמר רבי יוחנן, אלמלא לא ניתנה תורה – היינו למדים צניעות מחתול וגזל מנמלה" (עירובין קד, ב). ולכאורה למאי נפקא מינה? הרי אנו קיבלנו את התורה, ובה יש הנחיות ברורות כיצד עלינו לנהוג.

אין פירוש הדבר שההבנה וההרגשה האלה צריכות להיות הבסיס לקיומה של המצווה, חס ושלום. ההתבטלות וקבלת העול לרצון האלוהי הן הבסיס בחיי היהודי, והן תנאי בלי-עבור לכל פרט בעבודת ה'. השכל האנושי אינו מנווט ומנחה את היהודי, ורק רצון הקב"ה הוא הקובע בעבורו

מהי אפוא משמעות הדברים שאילולא ניתנה התורה היינו יכולים ללמוד דברים אלו מבעלי-החיים?

ההסבר הוא עלי-פי האמור: עצם העובדה שמצוות אלה פשוטות וברורות כל-כך, עד שניתן היה ללמוד אותן מבעלי-החיים – מוכיחה שרצון הקב"ה במצוות אלה הוא שנבין את חשיבותן ונרגיש את נחיצותן, וכך נזכך את שכלנו ומידותינו. במצוות האלה הקב"ה אינו רוצה שנקיים אותן כגזירה שניתנה מלמעלה, אלא שתוכנן יחדור עמוק לקרבנו, עד שנחוש כי 'אי-אפשר' לעבור עליהן. ואם אין זה כך – הרי שהמצווה לא השיגה את מלוא מטרתה, שכן האדם לא הזדכך, ונשאר בבחינת "נפש רשע איוותה רע". זוהי מהותה של ההזדככות הנדרשת בקיום המצוות האלה. ■

לבין ההרגשה בעת קיום מצווה שכלית ('משפטים').

כשמדובר במצווה על-שכלית – התחושה בעת קיומה צריכה להיות תחושת קבלת עול מוחלטת. על האדם לחוש שהוא מבטל את עצמו לחלוטין לפני הרצון העליון, ולכן הוא מקיים את המצווה בשמחה, אף שאין הוא מבין כלל את תוכנה ומשמעותה, שהרי זוהי מצווה על-שכלית.

על כך נאמרו דברי רבן שמעון בן-גמליאל, שאל לו לאדם לומר 'אי-אפשר' במצוות אלה, שכן הקב"ה אינו רוצה שהאדם ימצא טעמים וסיבות שיביאו את שכלו לחייב את קיומן. אלה מצוות על-שכליות בעצם מהותן, העומדות מעל כל נימוק שכלי, וכך צריך האדם לקיימן – מתוך התבטלות וקבלת עול.

אך כשמדובר במצוות שכליות – כיבוד אב ואם, איסורי גזל וגניבה וכדומה – רצונו של הקב"ה שהאדם יודהה שכלית ורגשית עם המצווה, ועד שיבין כי גם לולא הציווי ראוי לקיים את המצווה הזאת. כאן הקב"ה אינו מסתפק בקיום המעשי של המצווה, מתוך התבטלות וקבלת עול. הוא דורש שהמצווה תחדור עמוק אל תוך התודעה של היהודי, עד ששכלו ורגשותיו יודהו עם המצווה וחיוניות קיומה. לכן במצוות אלה הוא צריך לומר: "אי-אפשר", ומי שאינו אומר כך – מוכיח כי המצווה לא חדרה לתוך הכרתו, ולכן הוא בבחינת "נפש רשע איוותה רע".

מצוות שמבטלות ומצוות שמזככות

כדי שבעבודת היהודי יבואו לידי ביטוי שני הצדדים האלה – ההתבטלות וההזדככות – נתן הקב"ה לעם ישראל את שני סוגי המצוות:

את ה'חוקים' נתן כדי להחדיר ביהודי את תחושת ההתבטלות לקב"ה. כאשר האדם מקיים מצווה על-שכלית, הוא יודע ששכלו אינו מבין את הציווי האלוהי ומידותיו אינן חשות חיבור למצווה הזאת, ובכל-זאת הוא מקיים אותה מתוך ההתבטלות שלו לקב"ה. לעומת זה, את ה'משפטים' נתן הקב"ה כדי ליצור בנפשו של היהודי גם הזדככות

והתעדנות. מצוות אלה, בהיותן מובנות גם בשכל האנושי, מחזירות את רצון ה' אל השכל ואל הרגש, ובכך הכוחות האלה מתעדנים ומזדככים ומתקרבים אל הקב"ה.

חשוב להבהיר, כשאומרים שאדם נדרש להזדהות שכלית ורגשית עם המצוות השכליות, אין פירוש הדבר שההבנה וההרגשה האלה צריכות להיות הבסיס לקיומה של המצווה, חס ושלום. ההתבטלות וקבלת העול לרצון האלוהי הן הבסיס בחיי היהודי, והן תנאי בלי-עבור לכל פרט בעבודת ה'. השכל האנושי אינו מנווט ומנחה את היהודי, ורק רצון הקב"ה הוא הקובע בעבורו.

אלא שבמצוות מסוג ה'משפטים' הקב"ה רוצה, שנוסף על הקיום המעשי של המצווה מתוך קבלת עול, האדם גם יבין בשכלו את נחיצות המצווה, וגם יודהה עימה מבחינה

האיר פני המזרח עד שבחברון

צילום: לע"מ

כיום הזה, כאשר היכלי התורה בארץ הקודש עולים על גדותיהם בפאר רוחני ובהדר גשמי, קשה לתאר ולהבין את גודל מסירות נפשם המופלאה של החסידים הקדמונים שעלו לארץ, לא על מנת להיקבר בה אלא כדי לחיות ולהחיות את הישוב היהודי בה, מתוך התמודדות עם קשיים עצומים על כל צעד ושעל. אין ספק שעליית גדולי החסידות והחסידים שבאו בעקבותיהם הכשירה וסללה את הדרך לכך שכיום אנו עדים שוב להתגשמות דברי חז"ל "אין תורה כתורת ארץ ישראל".

פרק מיוחד בעליית החסידים נרשם לפני מאתיים שנה בדיוק, עם כינון הקהילה האשכנזית-חסידיית בחברון עיר הקודש בידי גדולי החסידים אבירי הדעת, תלמידי ובני משפחתו של אדמו"ר הזקן בעל התניא, שעזבו את מושבם ברוסיה הלבנה והגיעו להפריח את שממת אדמת הטרשים של חברון ולהשתטח על קברי אבות.

באורח מופלא ובלתי רגיל נתמזגו השמים והארץ בדמותו והנהגתו של בן אדמו"ר הזקן, הרה"ק רבי דובער, כ"ק האדמו"ר האמצעי זי"ע. רבנו היה 'שמימי' בכל הילוכו בקודש ונודע כמעייץ שאינו פוסק באמירת דרושי חסידות, בהרחבה ובהעמקה נדירה, עד כי מסופר שדרש פעם במשך 18 שעות רצופות. הוא אף דרש מחסידיו להיות שקועים בעניינים העמוקים ביותר של סודות התורה ואמר "הייתי נותן כל חללא דעלמא (כל חלל העולם) כדי שהאברכים בפוגשם זה את זה ברחוב יהיה כל שיגם ושיחם ב'יחודא עילאה' ו'יחודא תתאה'". עם זאת, בעת ובעונה אחת עסק רבות בהסדרת חייהם של החסידים ושל כלל ישראל מבחינה מעשית. באותם הימים גזרה ממשלת הצאר גזרות רבות על פרנסתם וחכונותיהם של היהודים, והרבי השתדל שיעזבו את דרכי המסחר הבלתי יציבות ויתיישבו בכפרים וישובים בכדי לעסוק בחקלאות וללמוד מלאכות שימושיות. כך נהג הרבי גם ביחס להתיישבות החסידים בארץ הקודש, אותם ליווה בעצה ובהדרכה וגם בפניות לנדיבי עם לסייע ככל שביכולתם.

לימים הורה האדמו"ר האמצעי לחסידיו לקבוע את מגוריהם בחברון ולהקים קהילה חסידית מאוחדת ומשגשגת, ואף ציווה על חסידים מובחרים לעזוב את ביתם ברוסיה הלבנה ולעלות לחברון.

מהאגרות והמכתבים ששרדו עולה כי התייסדות הקהילה בחברון הייתה למעשה לפני מאתיים שנה בדיוק, בין השנים תקפ"א-תקפ"ג, אז "באו תלמידי הגאון המפורסם הרב הגדול מו"ה זלמן זלה"ה אשר היו פזורים בשלושת ערי הקודש ירושלים צפת וטבריה ת"ו, ועל פי פקודתו של הרב הגדול המפו"ה בער נ"י בן הגאון מוהר"ז זלה"ה, נאספו כולם לקבוע דירתם בעיר הקודש חברון ת"ו" (לשון מכתבם של רבני חברון הספרדיים באגרת מחודש אדר תקפ"ו).

התפילות עולות דרך חברון

חסידי חברון סבלו מדוחק רב, אפילו יותר מבני שאר ערי הקודש בימים ההם, ולכן היו שולחים מעת לעת כנהוג 'שד"ר', שלוחא דרבנן, שתפקידו לקושש מעות במושבות היהודים בחוץ לארץ. אחד השד"רים, ר' שמעון שמרלינג, נקט בצעד מקורי לגביית כספים והיה מכריז בכל מקום שמי שרוצה לקנות ארבע אמות נחלה בחברון שיתרום סכום נכבד.

שיטתו נחלה הצלחה וקיבלה חיזוק מיוחד, כאשר האדמו"ר האמצעי בכבודו ובעצמו כתב לאנשי חברון: "מצאתי כתוב בשם הרדב"ז ז"ל שכל מי שיש לו אחוזת נחלה בעיה"ק חברון ת"ו, יהיה ניצול מחיבוט הקבר". ואכן גם הרבי עצמו קנה את בית הכנסת הקטן שתחת 'בית הכנסת אברהם אבינו', על מנת שתהיה לו נחלה בחברון.

בכל יום, בכל תפילה ותפילה, אנו פותחים את תפילת העמידה בהזכרת אבותינו הקדושים, "אלוקי אברהם,

בעל הייסורים, המדפיס והמרגל - שלוש דמויות הוד בחברון של מעלה • הרבנית שהלכה בין הטיפות (ויום הסתלקותה חל השבוע) • מדוע נבחרה דווקא חברון בידי אדמו"רי חב"ד להקמת הקהילה בארץ הקודש • תמצית קורות הישוב החסידי בעיר האבות במלאות 200 שנה להיווסדו

הרב לוי יצחק הולצמן

גלגוליה של מכונת הדפוס

עד מהרה הצטרפו אל ר' לייב בחברון שאר דמויות ההוד של גדולי החסידים תלמידי בעל התניא שבארץ הקודש, בהם רבי ישראל יפה, שהיה קודם לכן בעל בית הדפוס בעיירה קאפוסט והוציא לאור את סידורו של הרב בעל התניא וכן את 'שבחי הבעש"ט'.

סיפר כ"ק אדמו"ר הרי"צ זי"ע מליובאוויטש שזקנו, האדמו"ר האמצעי, ביקש מר' ישראל יפה שיסע לחברון ולא רצה, באומרו שכשהוא בקאפוסט הקרובה לליובאוויטש הרי הוא בא לעיתים קרובות לליובאוויטש לשמוע דברי חסידות, אבל שם לא ישמע. והבטיח לו רבו שבכל שבוע ושבוע ישלח לו בכתב את המאמר של שבת קודש. הלה התרצה ונסע ואכן היה מקבל את מאמרי החסידות תמיד כסדרן.

לאחר פטירתו נלקחו כתביו לגניזה, ורק

כ"ק אדמו"ר האמצעי כתב: "מי לה', לא יחוס על ממונו, ויחבב מקום אבותינו הקדושים בלב ונפש ויתאמץ לחזק ישיבות אנ"ש במקום אבותינו הקדושים זי"ע, ובזכות זה נזכה להתקשר בכל יום במידותיהם הקדושות"

בלותו את רבו רבי מענדל מויטבסק בעליית

אלוקי יצחק ואלוקי יעקב". האבות תיקנו את התפילות והטביעו את רוח קודשם באותו מעמד בו נדבקת הנפש בקונה. בכל תפילה על האדם לעורר בנפשו את רגשי האהבה, היראה והאמת, אותן הורישו לו אבותינו, לחבר אותן יחד לכדי תפילה זכה. לא לחינם טמונים האבות ב'חברון', ששמה מצביע על התחברות ודבקות, ולכן "כל התפילות עולות דרך חברון".

זהו הרעיון המרכזי במכתבו של האדמו"ר האמצעי, היחיד שהגיע לידנו בנושא ההתיישבות החסידית בחברון. "על כן צריך כל אחד ואחד מישראל שהם זרע אברהם יצחק ויעקב, קודם כל תפילה ותפילה, לקשר את עצמו באבותיו מתקני התפילות, במחשבה דיבור ומעשה, בלב ונפש ולא מן השפה ולחוץ", כתב והוסיף: "מי לנו גדול מדוד מלך ישראל שישב שבע שנים קודם בחברון" ורק לאחר מכן מלך בירושלים, משום שכדי להיות מלך בירושלים צריכים להתקשר תחילה במידות הקדושות של האבות.

רבנו הפליג והרחיב במעלת עיר הקודש חברון מקום משכן האבות, וסיים בפנייה ציבורית: "מי לה', לא יחוס על ממונו, ויחבב מקום אבותינו הקדושים בלב ונפש ויתאמץ לחזק ישיבות אנ"ש במקום אבותינו הקדושים זי"ע, ובזכות זה נזכה להתקשר בכל יום במידותיהם הקדושות, ויעלה תפילתם מעלה מעלה עד רום המעלות דרך מערת המכפלה מקום שנתחברו בה אבותינו הקדושים זי"ע, ויושפע לו שפע ברכה וחיים ארוכים ממקור הברכות אמן סלה".

החסידים הראשונים בחברון

תיאור מקורי על חיי החסידים הראשונים בחברון נמצא בספר 'שערי ירושלים' של השד"ר רבי משה רייזער המתאר את ארץ ישראל ויושביה.

"בעיר הקודש חברון ת"ו", כך כתב על ביקורו בה, "לא נמצא בה כי אם אנשי חב"ד, והם לערך ארבע מאות נפשות יראי ה', חסידים מופלגי תורה, אנשי מעשה, בעלי גמילות חסדים והכנסת אורחים לכל הבא לחברון להשתטח על קברי אבותינו הקדושים אשר שמה. כשבאו אליהם אפילו מאה אנשים יחד היו חוטפים אותם, כל אחד ואחד לקח שנים או שלשה, והיה שמחה ביניהם כמוצא שלל רב, ולפעמים היה מחלוקת ביניהם – זה אמר 'אני אקחנו על שולחני' וזה אמר 'אני אקחנו', עד שהטילו גורל... תחילת התיישבות האשכנזים היה הרה"ח המפורסם מו"ה ליב ז"ל מאנשי חב"ד, ונקרא ר' ליבלי מחברון וגם ר' ליב בעל יסורין; האיש הזה היה גדול בתורה וירא אלקים מרבים, ובסוף ימיו נסע לעיר הקודש צפת ת"ו ונפטר שם זקן ושבע ימים. רוצה לפני מותו שכל מי שיהיה לו עת צרה ר"ל ישתטח על קברו ויעזורוהו, וכן עושים עד היום".

ויכוח ניטש בין חוקרי החסידות על זהותו של רבי ליב בעל היסורים שהיה ראש וראשון לחסידי חברון, וקברו אכן משמש אבן שואבת עד היום הזה בצפת. ככל הנראה הוא החסיד הרה"ק ר' לייב ממוהילב פודולסק, שנעשה חסיד של בעל התניא כאשר הגיע לאותה עיר

מצבת קברה של הרבנית מנוחה רחל, בת כ"ק אדמו"ר האמצעי, במרומי חברון

כעבור שנים רבות התגלו אותם כתבי קודש שרשם הרבי עבור חסידיו. הם נשלחו כמתנה אל אדמו"רי חב"ד. לדברי הרבי הרי"צ, בכתבים אלו ניכר המסופר שהאדמו"ר האמצעי היה זריז בעת כתיבתו עד כדי כך שלעתים לא היה הופך את הגיליון בסיום הכתיבה אלא ממשיך לכתוב על השולחן, שכן יש שם עמודים שחסר בהם הרבה בין הצד הראשון לצד השני.

צאצאיו של ר' ישראל מספרים כי החליט להעלות עמו ארצה גם את מכונת הדפוס שלו על מנת שישמשו מקור לפרנסתו ואף יתרמו משמעותית לחיים היהודיים והתרניים בחברון ובארץ ישראל כולה. הובלת המכונות הכבדות הייתה כרוכה במבצע לוגיסטי

החסידים הראשונה לארץ.

בספר 'בית רבי' מופיע מעשה הממחיש את גדלותו הרוחנית: "מחוז מוהילב היה בריחוק מקום מאד מרובו (בעל התניא), ובימים ההם שלא היה עדיין מסילת הברזל, היה קשה מאוד הנסיעה, ריבוי טורח וריבוי הוצאה וריבוי זמן. על כן בקשו מרבנו שיסמוך ידיו על הרה"ק ר' ליב ויאציל מרוחו עליו, ויתן לו רשות שיקבל שם פדיונות ולטכס עצות ברוחניות וגשמיות, ולומר דברי חסידות למען הקל על העם. אך רבנו אמר להם שלטכס עצות וכדומה, צריך לדעת גם ב'מילי דעלמא', והוא אינו מוכשר לזה כי הוא מופשט ומושלל לגמרי מ'חיזו דהאי עלמא'".

השגריר דורש בעלות

בתחילת שנת תשל"ז התערער המצב הביטחוני בחברון ויהודי המקום היו בסכנה גדולה. בחג הסוכות התפרעו הערבים במערת המכפלה, ובעקבות זאת נסגרה המערה לכניסת יהודים בשמחת תורה.

בשמחת תורה נכח בבית מדרשו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, שגריר ישראל באו"ם מר חיים הרצוג (לימים נשיא המדינה). כאשר ניגש לשוחח עם הרבי, פנה אליו הרבי באמרו: "עליך להכריז באו"ם שחברון נמנית בין ערי הלוויים ושייכת להם, ואתה בתור לוי תובע בעלות עליה, ואם הם רוצים להחזיר אותה – עליהם לשלם לך ריבית וריבית דריבית על השנים שבהן הערבים החזיקו בה". לשאלתו מה עליו לעשות, ענה לו הרבי: "בעקבות האירועים האחרונים בחברון, דנים כעת באו"ם על זכויות הערבים במערת המכפלה. ראה, היות והתורה מתורגמת לאנגלית ולעוד שפות, וכולם מעריכים ומייחסים כבוד גדול ל'בייבל', עליך לקחת את הנאמר בפרשת חיי שרה אודות מה שקנה אברהם אבינו מעפרון, לצלם את הדברים ולחלק לכל הנציגים באו"ם". הרצוג סיפר מאוחר יותר שבשעת מעשה לא הבין את משמעות הדברים, אך ביצע אותם ולאחר מכן ירד הדיון משולחן האו"ם כמו לא היה כלל.

הרצוג נשא אז את אחד הנאומים האמיצים והחשובים ביותר שנשא נציגי ישראל באו"ם. בדבריו קרא פסוקים מפרשת חיי שרה המתארים את קניין העיר חברון בידי אברהם אבינו. "חברון היא נחלה היסטורית של העם היהודי מזה ארבעת אלפים שנה", אמר. "יתרה מכך, העיר חברון היא גם רכוש פרטי של שבט הלוויים שבעם ישראל, כך נאמר בתנ"ך – ספר הספרים של העולם כולו".

הרצוג ציין בנאומו כי הוא עצמו נצר לשבט הלוויים, ומכוח זכותו זו הוא דורש לא רק להשאיר את חברון בידיו לעד, אלא גם לקבל פיצוי מכל אלו שהחזיקו בה בעושק במרוצת הדורות. היה זה נאום מיוחד שנשען כולו על האמת הנצחית של תורתנו הקדושה והיכה גלים בעולם כולו.

הגאון רבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב זצ"ל, ראב"ד ומנהיג קהילת חב"ד והאשכנזים בחברון

רבי מרדכי דובער סלונים זצ"ל, נכד רבנו האמצעי זי"ע

ישראל ב"ק מברדיצ'ב והיו לדפוס אחד. בין חסידי חברון בלטה דמותו המסתורית והמיוחדת של רבי משה מייזליש, וכך מתארו רופאו של השר מונטיפיורי במכתבו אליו: "ביום הראשון אשר באתי שמה (לחברון), לעת ערב ביקרני איש ישיש, ר' משה מייזליש מוויילנא, איש חכם ויודע דעת. הוא האיש אשר לחריצות שכלו נכבש בימי עלומיו לראות את פני נאפעליאן וכמעט היתה הצלחתו קרובה לבוא כו', והנה העיר ה' את רוחו ללכת ארצה ישראל".

מורכב ומסובך, אך דווקא כאשר כבר הגיעו ארצה, בדרך לחברון, הותקפו ר' ישראל והחסידיים שעמו על ידי שודדי דרכים ערבים שנטלו מהם את כל אשר להם, כולל את הדפוס וציודו, האותיות וכל החלקים.

מכל מכוונות הדפוס המפואר של קאפוסט נותר רק הבסיס עליו מניחים את מכבש הדפוס, שמפאת גודלו וכובדו לא הצליחו השודדים לקחתו. אך שנים ספורות לאחר מכן הביא הבסיס שנותר לפליטה תועלת וברכה. היה זה כאשר בשנת תקצ"א עלה ארצה ר' ישראל

נרכש בכסף מלא על ידי כ"ק אדמו"ר הרש"ב. בית רומנו בחברון

לרתום את כישוריו למען צרפת. רבו בעל התניא חש בדבר וכתב לו אגרת קצרה וחריפה. אם ינצח נפוליאון, כתב הרבי, ירבה העושר בישראל אך יתרחקו מאבינו שבשמים; ואם ינצח הצאר אלכסנדר, ירבה העוני אך יתחברו ישראל לאביהם שבשמים. כשהגיע המכתב לר' משה, הבין כי האפשרות היחידה היא לברוח, אך לא יכול היה לברוח

סיפורים ואגדות רבות נקשרו על מהלכיו של ר' משה מייזליש במחנה נפוליאון בעת מלחמת רוסיה-צרפת, אחת מהן המופיעה בספר 'בית רבי' אף מתארת את סיבת עלייתו לארץ. ר' משה התגורר בגרמניה וריגל למען רוסיה באמצעות כישוריו המדיניים וידיעת השפות המשובחת שלו, וכאשר גילה זאת נפוליאון רצה להורגו נפש, אך לבסוף החליט להמתין את העונש בתנאי שהלה יתחייב

ב"ק מברדיצ'ב והתיישב בצפת, הוא הביא עמו מכבש עץ ואותיות דפוס ולמעשה הקים את בית הדפוס היהודי הראשון בארץ ישראל. אך עד מהרה התרחש מרד הפלאחים בצפת ובית הדפוס הועלה באש. ר' ישראל הצליח לשחזר את כל חלקי הדפוס, אך לא יכול היה להפעילו מחמת העדר תושבת למכבש, עד שנודע לו כי בחברון נמצא בסיס כזה, וכך חברו חלקי המכוונות של ר' ישראל יפה מקאפוסט ור'

לרוסיה שהייתה נתונה במלחמה ובעיצומו של הכיבוש הצרפתי, ולכן ברח לארץ הקודש.

הרבנית של חברון

בתו של אדמו"ר האמצעי, הרבנית הצדקנית מנוחה רחל סלונים ע"ה, נשאה במרוצת השנים את הכינוי "אם הישוב היהודי בחברון". היא השתוקקה תדיר לעלות לארץ ישראל, אלא שנראה היה שמן השמים מעכבים. בצעירותה חלתה באופן אנוש והרופאים התייאשו מחייה, אדמו"ר האמצעי הורה ללחוש באוזנה בשמו שהיא תבריא ועוד תזכה לעלות לארץ ישראל ("דו וועסט זיין געזונט און וועסט נאך פארן קיין ארץ ישראל") ותכף הבריאה.

עשרים שנה עברו עד שהתממשה הברכה, בשנת תר"ה. באותה תקופה כבר נסתלק אביה הרבי ועל כסאו ישב חתנו בעל ה'צמח צדק'. טרם נסיעתה פנתה אליו גיסתו הרבנית לקבל ברכת הדרך, הימים היו ימי חורף והיא הביעה את חששה כי הנסיעה הממושכת בקור ובגשמים תזיק לבריאותה וביקשה את ברכתו שלא תחלה. שחק הרבי וענה בצחות "ומה בכך, תסעי בין טיפות הגשם", והחל מאז לא ירד עליה גשם בכל ימי חייה עד יומה האחרון. את דרכם החלו בנסיעה במרכבה מליובאוויטש עד שקלוב, שם שכרו עגלה אחרת והמשיכו בדרכם. העגלון חזר לליובאוויטש וסיפר בסיפוק רב כי הנסיעה הלך הייתה נעימה ואף טיפת גשם אחת לא ירדה על מרכבתו, אך בדרכו חזרה לבדו היו לו צרות צרורות בגלל הגשם והבוץ. עגלון זה היה מתפאר תמיד במאורע שלטו בו שגם ירדו עליו גשמים, עד שבטיב זה שלא ירדו עליו של הבעש"ט היה נהנה מקפיצת הדרך של הבעש"ט.

חותם מיוחד הטביעה הרבנית מנוחה רחל על חיי חברון. היא נודעה כפועלת ישועות ורבים באו להיוושע מפיה ולשמוע את עצתה, ואף גדולי הצדיקים היו משחרים לפתחה. כאשר ביקר בחברון הרה"ק רבי יחזקאל משינבא, נכנס לבקר אותה ונשאר עומד על רגליו לכבודה וביקשה לספר על אבותיה הקדושים.

הרה"ק רבי אלעזר מענדיל מלעלוב זי"ע היה נוהג לנסוע פעמיים בשנה מירושלים לחברון להשתטח על קברי האבות, ובכל ביקור שהה שם שבוע ימים. רבי אלעזר מענדיל נהג לבקר את הרבנית שלוש פעמים בשבוע בו שהה בחברון: מיד עם הגיעו, לקידוש ביום השבת, ובעת פרידתו. גם הוא הקפיד לא לשבת בנזכחותה של הרבנית, ובעת הפרידה היה מבקש שתברך אותו.

צאצאיה מספרים עליה סיפורי מופת שונים, ובהם הסיפור הבא: הממונה על חלוקת המים בחברון היה ערבי שמעינות המים היו ברשותו. תושביה היהודיים של חברון סבלו רבות מרשעותו שכן היה מעניק להם מים בצמצום ובאיחור רב, ובמיוחד סבלו ממנו בערבי שבתות וחגים. פעם חלתה בתו היחידה של הערבי והרופאים קבעו שכדי להציל את חייה מוכרחים הם לקטוע

למניין אנשים שיהיו בעת יציאת הנשמה. אמרה לו הרבנית שאין צורך בכך ושלא יספיק, "אבותיי נמצאים כאן איתי", אמרה ומיד יצאה נשמתה בקדושה. יחד עם בעלה רבי יעקב כולי סלונים (שנפטר בצעירותו), העמידו דור ישרים יבורך שהיווה נדבך חשוב בקהילה החסידית של חברון. לאחר פטירתה, נטמנה הרבנית בחלקת חב"ד שבבית העלמין העתיק בעיר.

ישיבת תורת אמת

בשנת תרל"ו נבנה בחברון בית רחב ידיים, מבנה ארכיטקטוני מרשים ומפואר במיוחד. היום והבונה היה ישראל חיים רומנו, מעשירי הקהילה היהודית בטורקיה. הבית נבנה עבור קשישים מטורקיה שעלו לחברון לעת זקנתם כדי לחיות את שארית ימיהם בקרבת מערת המכפלה.

במקום פעל מרכז הכנסת אורחים לצד בית כנסת קטן, נאה וייחודי, שנקרא בית הכנסת האיסטנבולי.

בבית זה התגורר גם רבי חיים חזקיהו מדיני בעל ה'שדי חמד', ובו השלים את מפעל חייו הגדול. לימים נרכש 'בית רומנו' עבור כ"ק אדמו"ר הרש"ב זי"ע מליובאוויטש, ובשנת תער"ב שלח קבוצת תלמידי ישיבה מובחרים להתיישב בחברון ולהקים בה את ישיבת 'תורת אמת'.

באותם ימים סבר אדמו"ר הרש"ב כי יש מעלה בישיבת עיר הקודש חברון אפילו יותר מאשר בירושלים, שכן בירושלים החלו מנשבות רוחות רעות של כפירה ופריקת עול, ואילו היישוב היהודי בחברון היה על טהרת הקודש. וכה כתב: "לפי דעתי צריכים להשתדל בכל תוקף לחיזוק ישיבת חברון, אשר היא רק היא הנשארת לנו לפליטה שאין בה אחיזה עדיין לרע... לדעתי היא מצוה רמה ונישאה מאוד, הרבה יותר באין ערוך מבנין הבתים בירושלים ת"ו".

על האווירה המיוחדת שהביאה בכנפיה הישיבה בחברון ניתן ללמוד מדברים שכתב ר' שמעון גליצנשטיין, תלמיד בישיבה ולימים ממנהליה, על רעהו התלמיד הלל פרוטקין מפוצ'עפ: "בחול המועד סוכות האחרון לשהייתו של הלל בחברון, נשאר בישיבה רק קומץ מצומצם של התלמידים. נכנסתי להיכל הישיבה שבמקרה היה ריק, ורק בארון בתוך גומחה שבקיר ששימש מקום לבגדי התלמידים, שם מצא התמים הלל'ק מקום לתפילתו, מוסתר מעין רואה ורק קולו יישמע.

"בינתיים הופיעה בישיבה משפחת מבקרים מארה"ב, הורים באים בימים ושני בניהם. לאוזנם הגיע קול רינה היוצא מבין עמודי הארון, מתלהט ומתלהב בהתפרצות רגש לבבית. בקול נעים וחודר משנן הלל'ק את המילים 'אדון עוזנו צור משגבנו' ברגש עז כזה, עד שהמבקרים עמדו משתוממים וזרם של דמעות פרץ מעיניהם.

"כך הייתה דרך עבודתו מידי יום ביומו, סיים תפילתו בשעה מאוחרת, ואת קריאת שמע של המיטה היה מסיים לפנות בוקר.

איגרת הרבנית מנוחה רחל משנתה האחרונה בה מבקשת שיטייעו ביד נכדה לעלות כמה שיותר מהר ל"היליגע לאנד חברון"

לה רגל אחת. אחד מתושבי חברון ששמע את צעקותיו ובכיותיו של האב, הציע לו ללכת אל הרבנית שנודעה גם בין הגויים כפועלת ישועות, ולבקש את ברכתה. הערבי עשה כדבריו. נענתה הרבנית וביקשה למסור לו שאם יבטיח שלא להתנכל עוד ליהודים ולא להפלות אותם לרעה בחלוקת המים, תבריא בתו ותחלים לחלוטין. קיבל הערבי על עצמו בשבועה לקיים את דבריה של הרבנית, וכאשר חזר לבית הרפואה, בישרו לו הרופאים בפליאה שבתו יצאה מכלל סכנה. מאותו יום נהג אותו ערבי לבוא בעצמו אל בתי היהודים ולשאל אם זקוקים הם למים.

בכ"ד בשבט תרמ"ח נסתלקה הרבנית מנוחה רחל. באותה שעה היה במעונה אחד מראשי הישיבה בחברון, וביקש לקרוא

ביקור היסטורי במערות המכפלה

בקיץ תרפ"ט, ערב הפוגרום הנורא, הייתה חברון עיר גדולה לאלוקים. היישוב היהודי מנה למעלה מאלף יהודים, ובהם 120 תלמידי ישיבת סלבודקה המעטירה. הרב יעקב יוסף סלונים כיהן כרב הקהילה האשכנזית בעיר, ובנו ר' אליעזר דן היה בין העסקנים הבולטים בעיר.

באותם ימים ביקר בארץ הקודש כ"ק אדמו"ר הרי"ץ, זמן קצר לאחר צאתו ממסך הברזל האימתני בו התייסר רבות. בהגיעו לחברון קיבלו את פניו כל בני הקהילה ותלמידי הישיבה וליוו אותו אל מערת המכפלה. החסידים שנכחו באותו מעמד מתארים את תפילת המנחה שהתפלל הרבי במשך שעות תמימות בעמדו על 'המדרגה השביעית' בקיר החיצוני של המערה, המקום הקרוב ביותר למערה אליו הורשו היהודים לגשת. הרבי התפלל את 'ברכת אבות', הברכה הראשונה בשמונה-עשרה, באריכות גדולה ובנעימה של הימים הנוראים.

בשעות הערב התרחש הרגע ההיסטורי בו ביקר הרבי בתוך מערת המכפלה, כאשר באופן נדיר ניתנה לו ולמלוויי הרשות להיכנס מידי המוסלמים ששלטו במקום, בהשתדלותו של ר' אליעזר דן סלונים שהיה חבר העירייה ומנהל הבנק. ר' אליעזר דן הי"ד, שנרצח בידי ערביי חברון ימים ספורים אחר כך בפרעות תרפ"ט, היה בעל השפעה רבה על חיי היהודים בעיר ועל מרקם היחסים עם הערבים, ולכבודו הצטרפה לביקור הרבי במערת המכפלה משלחת של נכבדי התושבים הערביים שהדריכה את המבקרים בדרכם פנימה.

"עלינו למקום קבורת האבות דרך המסגד", מספר החסיד ר' שלמה זלמן קלונסקי שנלווה לרבי, "עברנו ליד המצבות הגדולות המכוסות בשטיחים יקרים ובפרוכות רקומות פרחים בפתילי זהב טהור. ליד מצבת אבותינו אברהם ושרה הראו לנו פתח בור של מערה ובו תלויה מגורת שמן זית הדולקת תמיד. הרבי הלך בראש, כולו מחשבות, מהורהר מאוד, והמלווים אחריו. התפלאו איך הוא מוצא את דרכו בסבך הדרך, כי נדמה היה שענינו עצומות ושפתיו נעות, רוחשות תפילה".

בדיעבד התברר שהרבי היה המבקר היהודי האחרון במערת המכפלה באותה התקופה, שכן עם חורבן היישוב היהודי בחברון לא יכולים היו היהודים להגיע למערת המכפלה במשך קרוב לארבעים שנה.

ביקור מרומם ומרגש שבועות ספורים לפני הטבח. כ"ק אדמו"ר הרי"ץ ז"ע

**"לאוזנם של המבקרים הגיע
קול רינה, מתלהט ומתלהב
בהתפרצות רגש לבבית.
בקול נעים וחודר משנן
הלל'קע את המילים 'אדון
עוזנו צור משגבנו' ברגש עז
כזה, עד שהמבקרים עמדו
משתוממים וזרם של דמעות
פרץ מעיניהם"**

פעם ביקר בעת התפילה בישיבה הרב לייב דיין ז"ל, חבר הביד"ץ ומעמודי התווך של ירושלים, סקר את התלמידים והצביע על הלל'קע באומרו שתפילתו מעוררת את הלב". כאשר פרצה מלחמת העולם הראשונה, נאלץ הלל מפוצ'עפ לחזור לרוסיה יחד עם חבריו. הוא גויס בכפייה לצבא וסירב לאכול שום מאכל ממאכלי הצבא שיש חשש קל על כשרותו, עד שנחלש ויצאה נשמתו.

צינון הרבנית – הצלה ביטחונית

בשלהי שנת תרפ"ט, עם הטבח הנורא, עלה הכותרת על היישוב היהודי בחברון, וכל בתי היהודים נבזזו, נשדדו ונהרסו, ובכללם גם בית העלמין העתיק. לאחר מלחמת ששת הימים החל להתחדש היישוב היהודי בחברון ונוצר צורך לאתר ולמדוד את המקומות ההיסטוריים בעיר, שכן הערבים החריבו הכל.

פרופ' בן ציון טבגר עסק בעמל וביגיעה רבה

בנושא. הוא איתר וחפר את חורבותיו של בית הכנסת 'אברהם אבינו' שהפך בידי הערבים לדיר עיזים וזקני חברון הצביעו על המקום המדויק של בית הכנסת החב"די העתיק שרכש והקים אדמו"ר האמצעי. כאשר הגיע הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לביקור בחברון, הצביע אף הוא מיד על המקום בו שכן 'בית הכנסת אברהם אבינו האשכנזי'. כעבור שנים רבות שוקם בית הכנסת ונבנה בפאר ובכבוד הראויים לו. גם ב'בית רומנו' בו שכנה ישיבת תורת אמת הוקמו במרוצת השנים מוסדות תורה ומתגוררות בו משפחות יהודיות.

פרופ' טבגר עסק גם בשחזור בית העלמין העתיק ולידו התגלגלה מפה ישנה של המקום. באמצעות מדידות מדויקות ותחקור זקני חברון, הצליח לזהות במדויק את מקום קבורתה של הרבנית מנוחה רחל, ובנה מחדש תל אבנים מעל קברה. אבל גם בכך טרם באה מנוחה לציון הרבנית ולחלקת חב"ד הנמצאת בפניה המרוחקת ביותר של בית

העלמין העתיק.

בשנות האינפיאדה הראשונה, היה המקום מוזנח ומסוכן מבחינה ביטחונית. אנשים הגיעו לקברה של הרבנית בעיקר ביום פטירתה, והציון חולל באופן תדיר. יהודי חברון השתדלו מאוד להגיע ולשמר במקום נוכחות קבועה אך מפקדי הצבא לא תמיד אהבו את העניין, והערבים היו מתנכלים באופן קבוע לחיים ולמתים.

"לפני 25 שנה, כאשר הממשלה דנה על קווי חלוקת חברון", מספר הרב לוי יצחק ניימרק, משלוחי חב"ד בחברון, "התברר לפתע כי מנהלי המשא ומתן מטעם ממשלת ישראל לא קראו נכון את המפה, וחלקת חב"ד ובתוכה קבר הרבנית, נמסרו לשליטת הרשות הפלסטינית. בחסדי שמים, התעוררה סערה ברחבי העולם היהודי והחסידי, הלחץ הכבד על הממשלה גרם לשינוי מפות ההסכם וכך זכה כל בית העלמין להישאר בידיים יהודיות".

המאבק שנחל הצלחה הביא עמו עדנה למקום, שזכה לקבל אישור לנוכחות יהודית קבועה. הגישה לבית העלמין העתיק הפכה לחופשית ורצופה ובמקום פועל מדי ערב כולל ללימוד חסידות, בו לומדים אברכים ור"מים מקריית ארבע וסביבתה. "רואים כיצד לימוד התורה והחסידות מסייע לכיבוש המקום גם בגשמיות", מסכם הרב ניימרק בסיפוק.

מאוחר יותר, עם פרוץ האינפיאדה השנייה בראש השנה תש"ס, עמדו בתי היישוב היהודי תחת אש צלפים באופן יומיומי. כאשר אנשי הצבא חיפשו מקום מתאים לעמדה שתשלט על מקורות הירי, התברר כי המבנה שהוקם מעל חלקת הרבנית ממוקם בנקודה גבוהה ואסטרטגית במיוחד השולטת על כל העיר, ובמקום הוקמה עמדה צבאית שמאפשרת להגן על היישוב היהודי.

כך, למפרע, התברר גודל נס ההצלה בשמירת מקום מנוחתה של הרבנית בידיים

יהודיות. ■

המאורות הגדולים

המגיד מראשית אל מור הדברים הקשים כגידים

לפנינו קטעים מתוך הספר 'המאורות הגדולים' לתולדותיהם של מורנו הבעל שם טוב הקדוש זי"ע ותלמידו הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, הנערך בימים אלו בידי בנימין ליפקין ויאיר ויינשטוק, כהמשך לסדרת הספרים 'שבעה רועים' • השבוע: סקירה מיוחדת אודות הימים שבהם התעמת מורנו הבעש"ט עם המגידים בני זמנו בימי טרום התגלותו והיותו נמנה עם חבורת הצדיקים הנסתרים

בין המגידים שהיו משוטטים בימים ההם ממקום למקום, להטיף מוסר לקהל, היו סוגים שונים:

האחד – מגידים שהשתמשו במאמרי וסיפורי חז"ל המדברים על גדלות העם היהודי באמונה, בטחון, מסירות נפש על תורה וקידוש השם, ובדרך זו היו מעוררים בקהל השומעים כוחות עמוקים, להתחזקות באמונה בהש"ת ובמדה ידועה עודדו וחזקו אותם ברוחם.

השני – מגידים שהיו מוכיחים ומייסרים את קהל שומעיהם, חיפשו והשתדלו להפחיד את הקהל, היו מדברים בהרחבה על עונשי העבירות, ובדברי מוסרם היו מתארים את הרבש"ע כאל קנא ונוקם, המעניש קשות על כל חטא ועון, קטן כגדול. הפסוק "והאלקים עשה שיראו מלפניו" ושאר פסוקים ומאמרי חז"ל בדומה לו, ופסוקי התוכחה, היו הבסיס לדרשותיהם של מגידים אלה, וקרה שבשטף דיבורם היו פולטים מפייהם ביטויי קללות, שעל דבר זה וזה ישלח הקב"ה על קהל השומעים ח"ו כל מיני פורעניות – דברים שהיו משפילים את רוחם.

בדרך כלל היו המגידים יראי שמים ותלמידי חכמים שכוונתם הייתה לבטח לטובתם של כלל ישראל, שייטיבו מעשיהם, אבל לא כל פעם מצאו את המלים הנכונות המתאימות לכך, ועל ידי ביטויי עונשים כבדים נקבע בעיני רוחם של בני ובנות ישראל הפשוטים, שהקב"ה שהוא א"ל רחום וחנון טוב ומטיב לכל, הוא למעשה ח"ו א"ל קנא, מייסר ונוקם.

במדה מסויימת השפיע על כך – עצם מהות טבעו של המגיד והמוכיח. "מגיד" שהיה במידותיו הטבעיות טוב עין ובעל רחמים – היה מבטא גם את ביטויי המוסר החריפים ביותר, בעדינות ובמושגי רחמנות. ואילו כשהמגיד בעצמו היה בטבעו אדם קשה ובעל מדות קשות – היה מבטא את ביטויי המוסר בחריפות רבה ובהתרגזות מרה. כל מלה היתה פוגעת, חורכת, וקולו הרועם והמאיים בלבד היה מטיל אימה ופחד.

באותן שנות ההסתר של הוד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע, היו הוא וחבריו הצדיקים הנסתרים מבקרים בעיירות וביישובים, משוחחים עם היהודים הפשוטים ומחזקים אותם באמונה ובביטחון.

הבעש"ט עונה למגיד

פעם אחת, הגיע הוד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע לעיירה קטנה. רוב תושבי העיירה היו יהודים פשוטים בעלי מלאכה ועובדי אדמה – אבל יחד עם כך, יהודים נאמנים וחרדים לדבר ה'. כל ימות השבוע היו עובדים קשה, מתפללים בציבור שלש פעמים ביום ולפנות בוקר אומרים כל התהלים, ובשבת אמרו פעמיים את כל התהלים בציבור, לפנות בוקר ואחרי הצהרים, ומזמן לזמן היה מישוהו אומר בפניהם פסוק חומש או משנה ב"אבות". הוד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע היה שואב נחת רב מיהודים פשוטים אלה, מתפללים הפשוטה והתמימה, מאמירתם תהלים

ומחיי המשפחה היפים שלהם. היה זה באותם הימים כשהוד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע היה לבוש כבעל מלאכה פשוט, כחייט או סנדלר, ובאופן חפשי היה יכול להתהלך, במעיל הפרווה המפורסם שלו, בין יהודים אלה. הוד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע אהב להתוועד עם ילדיהם הקטנים, והיה מלמדם לומר 'שמע ישראל', 'מודה אני', 'תורה צוה', 'בידך אפקיד', ובעין טובה של מורה ומנהיג גדול, אהב להסתכל ולעקוב אחרי חיי המשפחה היפים והטהורים של משפחות אלו.

היה זה בימי הקיץ, הוד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע הגיע לעיירה אחת, שהה בה כמה ימים והאזין לאנחותיהם העמוקות של יהודי העיירה מפאת מצב פרנסתם הקשה והחמור. היה זה קיץ חם ביותר שפגע קשות בשדות התבואה ובגני הירק שלהם, והייתה רחמנות גדולה על כל העיירה.

הבעש"ט עמד כבר לעזוב את העיירה, אבל הרחמנות הגדולה על תושבי העיירה נגעה ללבו והוא החליט להביא לעיירה זו כמה מחבריו הצדיקים הנסתרים, לעורר יחד עמם רחמי שמים על תושבי העיירה.

למחרת הגיעו לשם כמה מהחבריא קדישא הצדיקים הנסתרים, וביחד עשו פדיון נפש עבור כל העיירה והתפללו. השי"ת המתאוה לתפלת הצדיקים ומקיים בקשתם – נענה לתפילתם, השמים התעננו וגשמי ברכה ניתכו על השדות וגני הירק. העיירה נתמלאה שמחה רבה, פני

והירקות ייבלו, ואחר כך יעניש השי"ת את ביתם.

קהל השומעים פרץ בבכי מר. אנשים ונשים, זקנים וצעירים, זלגו עיניהם דמעות מרות, והמגיד ממשיך בדברי מוסר, שהקב"ה יעניש אותם ח"ו גם בדם, בתחילה את ילדיהם ואחר כך את ההורים, שיהיו ח"ו אלמנות ויתומים, כמו שהיה – ל"ע – בגזירות ת"ח ות"ט.

בשמעם דברים אלה, פרצה צעקת כאב מפי כל הנאספים. רבים מהם התעלפו והרעש גבר מרגע לרגע.

בתוך כך נכנס הוד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע לבית המדרש, ובראותו הבכיות והצעקות ובהיוודע לו כל מה שאמר המגיד, נגע ללבו צערם העמוק של תושבי העיירה.

מורנו הבעש"ט נ"ע עמד על אחד השולחנות ופנה אל המגיד בקול רם: רבי, במדרש כתוב שהשי"ת כביכול אמר אל משה רבנו שיוכיח אותו. למה הנכם אומרים דברי מוסר לאנשי העיירה על שאינם עובדים את הבורא יחיד ברוך הוא בנאמנות כל כך, הוכיחו את הקב"ה כביכול, על שאינו מרחם על בניו ונחלתו ואשר עתה אחרי שבאמת ריחם עליהם ושלח להם גשמי ברכה יעבדוהו בניו בנאמנות!

אמת! פרצו כל קהל הנוכחים, אמרו מיד קדיש דרבנן אחרי דרשתו של המגיד והחלו לומר פרקי שיר המעלות בשמחה רבה (ליקוטי דיבורים כרך ב' ליקוטי יא, וספר התולדות עמ' 371).

מחזק את ישראל

סיפר אדמו"ר הריי"צ בשם רבנו ה'צמח צדק, ששמע מזקנו אדמו"ר הזקן, ששמע במעוזיטש:

קודם התגלותו וגם בשנים הראשונות שלאחר התגלותו, היה הבעל שם טוב נוסע ממקום למקום בעיירות ישראל, והיה אוסף סביבו באמצע השוק את היהודים הפשוטים, אנשים נשים וטף, ומספר להם סיפורים מאגדות חז"ל, או סיפורים אחרים, שתוכנם היה אודות הענין של אהבת ישראל.

פעם אחת, בהיותו באחד היישובים, התאספו סביבו המון רב של אנשים נשים וטף, והבעש"ט דיבר לפניהם בענין אהבת ישראל, עד כמה צריך להיות גודל האהבה של איש ישראל לרעהו, כמובן מגודל אהבת הקב"ה לבני ישראל.

וביאר דבריו על פי משל – וכדרכו תמיד סיפר את המשל באריכות ההסבר ובפרטיות, כדי שכל הנאספים יוכלו להבין – מאחד מתושבי אותה עיירה בשם ר' יעקב:

ר' יעקב היה בקי בש"ס עם פירושי רש"י ותוספות בעל-פה, והיה נוהג ללמוד בעל-פה, שאז צריכים להתאמץ יותר מאשר בלימוד מתוך הספר, כי כאשר לומדים מתוך הספר, אזי האותיות שבספר שומרות על ריכוזו של

ראש הקהל ניגש אל הרב וסיפר לו את כל המאורע. הרב בהיותו עניו ושפל ברך, ענה: בטח כבוד תורתנו הקדושה וכבוד תלמיד חכם, גדול ביותר, ובפרט תלמיד חכם כזה כמו המגיד האורח, שבדרשות המוסר שלו הוא מזכה את הרבים ומוסר נפשו על כך. ואמר שבשמחה גדולה הוא מוכן ללכת אל המגיד.

אכסנייתו של המגיד היתה אצל שמש בית המדרש. כי בדרכו לעיירה החליט המגיד, שמכיוון שעליו למצוא בעיירה אדם מתאים, שיוכל לומר לו אל מי עליו לפנות, וכן לבצע עבורו שליחויות שונות – הרי המקום הטוב ביותר הוא להתאכסן אצל שמש בית המדרש, ואחר כך יראה איך יפול דבר.

כשהרב וראש הקהל הגיעו לאכסנייתו של המגיד, נחה דעתו של המגיד. מיד התפתחה שיחה תורנית בין הרב למגיד. הרב נוכח לדעת שהמגיד הוא באמת למדן גדול. ראש הקהל עמד מהצד ובהדרת כבוד האזין למדובר אם כי לא הבין הרבה.

ככלותם לדבר, קבעו את זמן הדרשה לאחר סעודה שלישית עד לזמן אמירת פרקי "שיר המעלות" שבתהלים, לפני תפלת ערבית.

הרב הזמין את המגיד אליו לארוחת בוקר, ובזמן הארוחה שוחחו ביניהם בדברי תורה בפלפול וחריפות. מיד נתפרסם בעיירה שהגיע לשם מגיד מפורסם, גאון גדול וצדיק המזכה את הרבים, ושיאמר דרשתו בשבת אחרי שלש סעודות לפני אמירת פרקי "שיר המעלות" בבית המדרש הגדול, ואשר על כולם לבוא לשם.

נשי העיירה הקפידו על ההוראות המיוחדות לגבי שבת הודאה זו, ומצדן הוסיפו נוהג נוסף, במקום נר אחד שהיו מביאים לבית המדרש מהנרות שעליהם בירכו בביתן, הוסיפו לכבוד שבת זו נר של הוספה בבית המדרש שהוא כולו.

השמחה הגדולה ששררה בשבת זו מהדלקת הנרות, סעודת השבת והזמירות השונות, אמירת התהלים בשבת לפנות בוקר, תפלות השבת וברכות "מי שברך", אמירת התהלים הנוספת, חלוקת המאפה המתוק לילדים וסיפור חסדי ה' – עשו רושם כביר.

הוד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע וחבריו הצדיקים הנסתרים היו בשמחה רבה מקידוש שם שמים רב זה, והיו שבעי רצון על שנשארו לשבת בעיירה.

כשהגיע הזמן לדרשתו של המגיד, התאספו כל תושבי העיירה לבית המדרש, המגיד עלה על הבימה והתחיל במשנה באבות "שבעה מיני פורעניות באין לעולם", ותרגם את המלים לאידיש מדוברת שכולם הבינו והתייפחו בבכי רב.

המגיד דיבר בקול רם יבש ומרוגז, וייסר את הקהל שאינם חרדים כראוי והקב"ה יעניש אותם, בתחילה ברעב, תבואות השדה

התושבים האירו מרוב שמחה ונשקפה מהן תודה עמוקה לחי העולמים, ישועת ה' כהרף עין, יבורך שמו לעולם ועד.

בתוך כך הגיעו אנשים מהשדות וסיפרו נפלאות הבורא, שגשמי הברכה החיו את גידולי הקרקע, ובעיירה ששון ושמחה. אנשים ונשים, זקנים וצעירים, ילדים וטף, מדברים על הנסים ועל הרחמנות שריחם עליהם השי"ת בשלחו אליהם את שליחו הטוב – גשמי הברכה.

היה זה יום חמישי בערב, וראשי הקהל ונבחרי העדה החליטו שבשבת הבאה יעשו "שבת הגדול", שלש פעמים יאמרו בשבת זו את כל התהלים בציבור, ובפעם השלישית – ההוספה לגבי כל שבת – מוכרחים כולם להשתתף, ובגלל החסד הגדול שעשה אתם השי"ת, יכינו לקראת "שלש סעודות" מין מאפה מתוק מיוחד לחלקו לילדים ולספר להם חסדי השי"ת.

משראו הוד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע וחבריו הצדיקים הנסתרים, את השמחה הגדולה וקידוש שם שמים, שכולם מודים להשי"ת, ובשמעם ההכרזה אודות השבת הבאה – שמחו מאד ונשארו בעיירה לשבת זו, לראות את השמחה הגדולה וקידוש שם שמים.

ביום ששי לפנות בוקר הגיע לעיירה מגיד אחד. מיד בבואו הלך אל ראש הקהל לבקש רשות לדרוש למחרת לפני הקהל. לפי מכתבי ההמלצה שהיו בידו, היה מיוחד במינו בתורת המגידות ומספיקים לו כמה רגעים של דרשנות עד שהקהל יתמוגג מדמעות, ואשר דרשותיו עושות בעלי תשובה.

ראש הקהל היה יהודי פשוט, אבל יחד עם כך יהודי חרד לרבר ה'. הוא קיבל את המגיד בכבוד, אך סיפר לו ששבת זו נקבעה אצלם כשבת של הודאה, ואותו זמן, המתאים לדרשה שלו, כבר קבעו לאמירת נוספת של ספר התהלים.

מששמע המגיד דברים אלה, גידף את ראש הקהל על שמבזה את התורה הקדושה ואינו מכבד כראוי תלמיד חכם כמותו. מה זאת אומרת לענות לתלמיד חכם כמוהו שאין זמן פנוי לשמיעת דרשתו! לשינה ולאכילת מאפה יש לכם זמן ואילו לשמוע דברי תורה ומוסר אין לכם זמן! הגיהנום יהיה קטן מדי לכם. והוסיף מטר של קללות על ראש הקהל ואנשי העיירה. ראש הקהל שנרעש ונפחד ביקש מחילה מהמגיד, ובקושי פעל עליו שיסור אתו אל הרב דמתא, להתדבר על הזמן המתאים לשמיעת דרשתו.

המגיד אמר לראש הקהל, שלפי התקנות הקדומות כשמגיד מגיע לעיירה, עליו לגשת אל ראש הקהל לבקש רשות לדרוש, כיום אל רב העיר אין המגיד מחוייב ללכת. מגיד רגיל מחכה עד שהרב ישלח אליו שליחים נכבדים להזמין אותו, ומגיד תלמיד חכם גדול כמוהו מחכה עד שהרב עצמו יבוא אליו.

בראותם כי התפללו בביתם גם ביום הכיפורים כתבו לעיירות שסביבותיהם שלא למכור להם אתרוג.

הוכרחו אנשי הכפר לבוא לעיר ולבית הקהל, ופסקו להם קנס שהם מחויבים עתה ערב סוכות לקבל נזיפה ולצעוד יחפים משער העיר עד בית הרב בקיטל שלהם ובגדי ימי הנוראים, עם בעל התפילה והתוקע שלהם, ומשם יבואו לבית הכנסת ובעל התפילה ההוא ידבר כל אותיות התפלה הצריכים ניגון, ואם הם מתוקנים גם בדקדוק אותיות ובניגון ובשמיעת השופר אין עליהם עוד קנס כי יצאו ידי זלזול, ואם לא – ייקנסו מעבר לכך.

כן עשו. נקל לתאר את גודל הבזיון כאשר כל הילדים הלכו אחריהם, ועוד כהנה ובשחוק פיהם ולבבם, ובהגיע העת הזכיר הבעש"ט הכל בניגון כתיקונו עד בואו לברכת אבות. או אז החזיר פניו אליהם ואמר: מי שלא תיקן חטאת נעוריו לא יהיה בעת שאזכיר זה. והוסיפו עוד בשחוק פיהם, והי כהזכירו נתעלפו רובם ונחלשו. כמעט נשמתם יוצאת, אז נעשה רעש גדול עד שהביאוהו להרב פני יהושע והיה הגאון הלה יושב מעוטף בטלית ורמז להם: פטרוהו לשלום (גדולת רבינו ישראל בעל שם טוב, שער שני, אות כ') "שמעתי מאדמו"ר הרה"ק ר' שלמה ליב מלענטשנא ז"ל". ■

פי כן מניח הוא את כל עסקיו ורץ להתפלל מנחה בבית-הכנסת, שומע בין מנחה למעריב שיעור ב'עין יעקב', ולוקח עמו לביתו את הענין שלמד ב'עין יעקב' כדי לספר בביתו – אזי אומר הקב"ה להמלאכים: אתם, מלאכים, אין לכם שום טרדות כו', ואילו האדם "ריחיים על צווארו" – לא בגלל שרצונו בכך, אלא בגלל שאני ציוותיו לעשות כן – ואעפ"כ, ראו נא כיצד מתנהג הוא! וכך מתפאר הקב"ה לפני המלאכים בהנהגתו של יהודי (תורת מנחם, שיחת ש"פ נצבים, כ"ח אלול, תשח"י).

חזן ובעל תפילה

כשהגאון הפני יהושע זצ"ל שימש כרב בלבוב היה הבעש"ט ז"ל מלמד בכפר סמוך לשם ובהצנע לכת, והיה שם בעל תפילה. בשבת קודש נקבצו כל המניין ולמד עמהם דברים אחדים. בפרוס ימי ראש השנה אמר סליחות כדרך בעל תפלה. ביקשוהו אולי יוכל להתפלל גם בראש השנה, ונענה אליהם, והתפלל שחרית ומוסף, וכך גם שימש כבעל תוקע.

ראשי הקהילה בעיר חרה להם מאוד שיעזרו אנשי הכפר לעשות מנין לבדם ולא יבואו לעיר, כי להקהל היתה הכנסה מהכפרים וגם היו משועבדים להקהל. לכך החליטו שכאשר יבואו בני הכפר ליום הכיפורים יראו מה לעשות עמהם.

הלומד, מה שאין כן כשלומדים בעל-פה בהכרח להתאמץ יותר כדי להתרכז בדברים.

פעם אחת, כשעסק ר' יעקב בלימוד תוספות "עב כרס" ("א' בויכגן תוספות") (- כך היה לשון הסיפור. וביאר רבנו הר"י"צ, שכן קראו לתוספות ארוכים ביותר שהם בולטים עד שתופסים כמעט את כל הדף). ניגש אליו בנו הילד, ואמר לו איזה דבר-חכמה, ונתפעל ר' יעקב מאוד מדבר החכמה, והפסיק מלימודו בשביל שמיעת החכמה.

חכמה זו, שהייתה לפי ערך הילד, כמובן, לא הייתה בערך לגבי ר' יעקב בכלל, ובפרט בשעה שהיה עסוק בלימודו, ואף על פי כן פעל ועורר אצלו הילד שבשביל חכמה זו יפסיק מלימודו, כדי לשמוע את החכמה ולקולטה בפנימיות.

והמשיך הבעש"ט: גם השי"ת הוא עסוק, כביכול, כמארו"ל "שלוש [שעות] הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, שניות יושב ודן כו"; אבל כאשר איש ישראל עושה דבר טוב, אזי מפסיק הקב"ה מעסקיו כדי להתבונן בחכמת בנו הילד.

כאשר אמר השי"ת למלאכים שרצונו לברוא אדם, וצייר בפניהם כיצד ייראה האדם – טענו המלאכים "מה אנוש כי תזכרנו". אמנם, כאשר יהודי קם בבוקר ורץ להתפלל בצבור, ולאחר מכן במשך כל היום הוא טרוד ומטורד, ואף על

שיעורי סיכום ועיון בתנ"א

שיעורים מוקלטים

מאת המשפיעים

הגה"ח הרב שניאור זלמן גופין שליט"א
והגה"ח הרב אפרים דמיובסקי שליט"א

השיעורים נמסרים על כל פרק בנפרד, בדרך קצרה וברורה.

אורך כל שיעור כ-15 דקות.

להאזנה לשיעורים חייגו: 03-6109099

לקבלת השיעור בווידאו יש לפנות למייל

lladaat@gmail.com

בשורה טובה למבקשי השם!

שיעורים קבועים בחסידות

בירושלים ובבני ברק

עבור אברכים ובני ישיבות החפצים להכיר את משנת החסידות באופן מסודר ומעמיק

השיעורים יימסרו בטוב טעם ודעת

מפי הרה"ח הרב יהושע גרינפלד שליט"א

והרה"ח הרב פינחס וואלאך שליט"א

לתיאום ופתיחת שיעור באזכרכם פנו לטלפון

המערכת 072-2219050 שלווחה 6

בשעות בין הסדרים

בין יצרים לנפשות לקוטי אמרים פרק א

אלא נפש אלוקית מול נפש בהמית. לזו יש רצונות, שכל, מידות וחושנים אלוקיים ולרעותה גם יש רצונות, שכל, מידות וחושנים ארציים. "היצר" אפוא, איננו אלא מרכיב אחד בין מכלול מרכיבי הנפש ואין לראות בו חזות הכל.

יש בנו שכל אלוקי

ההבנה שהנפש האלוקית והנפש הבהמית אינן משיכות בלבד, אלא כל אחת היא קומה שלמה המורכבת מכלל מרכיבי האישיות, איננה שינוי השקפתי גרידא, כי אם בעלת השלכות מעשיות רבות, מהן: התפיסה הפשוטה שלנו היא שעולמנו הגשמי כמו מנותק מהקב"ה (וכביכול) עומד בזכות עצמו, ורק שהקב"ה שבראו "יושב בשמיים" ומביט אל עבר ברואיו והנהגתם. אלא שבעל התניא מלמד שאחדות ה' משמעה שהקב"ה הוא האמת של הנבראים עצמם. הוא נמצא בכל וכל הנמצא זה הוא. "אין עוד מלבדו" על פי תורת החסידות מתבאר במובן המילולי הפשוט ביותר – אין עוד שום מציאות מלבדו וכל הברואים כולם אינם אלא אלוקות.

כיוון שהדבר מנוגד לתפיסת החושנים הבסיסית שלנו, ניתן לחשוב שאין לנו דרך אמיתית להבין ולהפנים את רעיון אחדות ה'. "זה מתאים למלאכים". אך לאחר שאנו יודעים שיש לנו נפש אלוקית המצוידת בשכל אלוקי שבו התפיסה היא שאכן – "אין עוד מלבדו", זה נתן לנו אמונה ביכולתנו להתחבר לרעיונות העמוקים של "אחדות ה'" על פי התניא.

יותר מתוכם משנדמה

ההבחנה בין "יצר רע" לבין "נפש בהמית", אף היא חשובה. כל זמן שאנו מדמים שיש בנו יצר רע בלבד, כלומר כוח המושך אותנו לתאוות רעות ולמעשים רעים, אנו עלולים ליפול בשתי נקודות: ראשית, אפשר שנתייחס אל היצר בביטול ונחשוב לעצמנו שהוא איננו מתוכם מדי והוא אויב קל להכנעה, שהרי כל מה שיש לו זה יכולת להתאוות, בעוד האמת היא שיש בנו נפש בהמית שיש בה שכל, מידות וכן הלאה והיא הרבה יותר מתוחכמת משנדמה.

כ"ק אדמו"ר מהר"ש זי"ע אמר פעם בהקשר זה לבנו: היצר הרע מכונה אמנם 'נפש בהמית', אך אין זה משום שהוא מתנהל כבהמה חסרת תבונה, שכן לעיתים הוא "שועל" – הפיקח שבחיות. פיקחותו וערמומיותו באות לידי ביטוי בכך שהוא מתאים את עצמו לרמתו של האדם אותו הוא מבקש להחטיא. אם מדובר בכך ישיבה וירא שמיים, לא ינסה היצר לפתותו לאכול טריפות כיוון שזה חסר סיכוי. אליו הוא יפנה בהצעת מנוחה על חשבון ה'סדר' בנימוקים מקוריים. כאמור, הוא איננו יצר בלבד, אלא יצור מפותח – נפש בהמית.

יש גם נקודה מעוררת בהיותו בעל מוחין ומידות ולא רק "יצר רע". כל זמן שאנו מתעסקים בכוח הנמשך לרע גרידא, בעצם אין עם מי לדבר. לא נוכל להשפיע על כוח הנמשך לרע שיחדל מכך, שהרי משיכתו אומנתו, ובהינטלה, ניטל עצם קיומו. אך כשמדובר בנפש בהמית בעלת שכל, מידות וגם משיכות, איתה כבר אפשר ללכת סוגיות, להסביר את הנועם שבקיום מצוות והיא תשמע בהבנה ואולי אף תקבל.

הבנו אפוא את ההבדל המהותי שבין שני יצרים ובין שתי נפשות כמו גם מדוע בחר בעל התניא להתחיל את ספרו דווקא בעניין זה, הפותח נתיב וסולל דרך לעבודת ה' פנימית.

ויהי רצון שנצליח להגביר את הצורה על החומר ואת נפשנו האלוקית על הבהמית וכלשון בעל התניא (בפרק ט'): שיהיה הגוף מלא מנפשנו האלוקית וכוחותיה לבדם "ולא יעבור זר בתוכם" ! ■

בתחילת ספר התניא, מיד לאחר הצגת סדרת שאלות על אודות מהות מדרגתם של הצדיק, הבינוני והרשע, כמו גם על השבועה בה הושבענו: "תהי צדיק ואל תהי רשע", עובר בעל התניא לבאר את דברי רבי חיים ויטאל שלכל יהודי ישנן שתי נפשות – נפש אלוקית ונפש בהמית.

הדבר מעורר שתי שאלות יסודיות: ראשית – מה טעם פתח בשתי הנפשות? האין מתאים יותר לפתוח בביאור אודות אמונת ה' ואחדות ה' עליהן מושתת הכל, ורק אחר כך לעסוק בנו ובנפשותינו? הרי לא בכדי הרמב"ם (לדוגמה) פתח את ה'משנה תורה' ב"סוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון" ואילו את 'הלכות דעות' העוסקות באדם, השאיר להמשך.

שנית – מדוע בעל התניא מציג את עובדת היותנו בעלי שתי נפשות כחידוש שמקורו הוא בדברי רבי חיים ויטאל (תלמיד האר"י) ב'עץ חיים', בשעה שכל ילד יודע שיש לו יצר טוב ויצר רע ואולי אף יכול לצטט על פה את דברי המשנה בברכות: "בכל לבבך – בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע"?

"זה גדול עלי"

המשפיע הנודע ר' שלמה חיים קסלמן הסביר, שבעצם התשובות לשאלות אלו כרוכות זו בזו בבחינת "חדא מתרצתא בחברתה", וכה ביאר:

מטרתו ומגמתו של ספר התניא אינן ללמד אותנו את הקיום המעשי של המצוות, אלא להורות למבקשי ה' דרך פנימית בעבודת ה'. התניא מבקש להביא אותנו לידי אהבת ה' ויראת ה' וללמדנו על מושגים כ'אתכפאי' ו'אתהפכאי', שמשמעותן שעלינו לשלוט על נטיותינו לענייני העולם, לדחותן ואף להפכן לטוב.

מובן לכל שהשאיפה להגיע למצב בו אנו חשים אהבת ויראת ה' בליבנו, היא מרחיקת לכת וקשה להשגה. נדמה לעצמנו יהודי שזה עתה ניגש לראשונה ללמוד תניא ורואה לאילו פסגות רוחניות מבקש בעל התניא להביא, לא מן הנמנע שיפול למורכך לב ויאמר: "זה גדול עליי בכמה מידות", "היעדים של 'בעל התניא' מרשימים, אך עבורי הם לא ריאליים ואינם ברי השגה".

כדי להעניק לנו את הביטחון ביכולתנו להגיע אל אותן פסגות, מתחיל בעל התניא בביאור מהותן של שתי הנפשות. משום שכשנכיר היטב את עצמנו ונבין את מהות ומבנה הנפש (וליתר דיוק, הנפשות שלנו), נראה שבידינו הדבר וביכולתנו להעמיק את הקשר לקב"ה ולרומם את עבודת ה' שלנו. משתי סיבות: מצד אחד, נבין עד כמה גבוהה היא הנפש האלוקית שלנו בהיותה "חלק א-לוה ממעל ממש". כך שניחנו בכוחות אדירים. מצד שני, נגלה שהנפש הבהמית שלנו איננה רק "יצר רע" כפי שחשבנו ואז – כאשר נכיר אותה ודרכי פעולתה – נדע גם כיצד להתמודד עמה.

מעבר ל"משיכה"

מהו באמת ההבדל בין המושגים "יצר טוב" ו"יצר רע" המוכרים לכל, למבואר בתניא אודות שתי נפשות?

בקליפת אגוז נאמר כך: ההבנה הפשוטה שלנו באדם ויצריו היא שלאדם נפש חיונית אחת ושני יצרים. הנפש מעניקה לו חיים ומכאן שמה – "חיונית"; ושני היצרים אלו שני כוחות המושכים אותו לכיוונים מנוגדים, לטוב ולרע. לתפיסה זו היצרים אינם אלא 'כוחות משיכה'.

בעל התניא (על בסיס דברי ה'עץ חיים') מציג תמונה שונה: היהודי מורכב משתי נפשות שכל אחת מהן היא ישות שלמה המכילה בקרבה תכונות ואיכויות מגוונות. אין כאן נפש אחת בעלת משיכות שונות,

נשמרתא דאורייתא

ביאורים מתורת חב"ד לדרך היומית

מועד קטן יא – כד

העבודה בכחותיו הפנימיים לתקן את עניניו הבלתי רצויים, ותשובה עילאה היא העבודה שמצד כחות מקיפים, וכידוע שתשובה תתאה היא באור הממלא, ותשובה עילאה הוא באור הסוכב.

ובתשובה עילאה גופא יש ב' מדריגות, וכדאיתא בזהר (ח"ג טז, א) על הפסוק ישוב ירחמנו, דא עתיקא, והיינו, שכללות הענין דתשובה עילאה הוא בבחי' המקיפים, ובה גופא ישנה התשובה שבבחי' עתיק, וענינם בעבודה הוא ההפרש בין התשובה שמצד המקיף דחיה, לתשובה שמצד המקיף דיחידה, שענינם למעלה הוא בחי' אריך ובחי' עתיק. וענין הקים עולה של תשובה, שהיא תשובה היותר נעלית, היא המדריגה היותר נעלית בתשובה עילאה שמבחי' עתיק.

אמנם דוד המלך נתן דרך לשבים שכל יחיד שייך גם להתשובה שבבחינת עתיק, והיינו על ידי העבודה בבחי' עתיק שבנפשו, דפירוש עתיק הוא מלשון נעתק, כמו המעתיק הרים, וענינו בעבודה הוא שמעתיק את עצמו מהמדות דנפש הבהמית ובפרט מהמדות דיצר הרע ומתעלה מהם, הנה עיי"ז מגיע בבחי' עתיק שלמעלה, אף שהוא באין ערוך כלל.

(ע"פ ד"ה שיר המעלות)

וד"ה א"ר שמואל בר נחמני תשי"ט

הצדיק מאוחד באלקות

מי מושל בי צדיק שאני נזר נורה ומבטלה (מועד קטן טז, ב)

ויוכן על פי משל אב המלמד את בנו, הנה הבן מקבל חכמת האב, ומה שמשיג הכל הוא מכח הדבורים של האב. והנה חכמת האב גדולה היא עד מאוד ונעלמת בהעלם גדול, ומה שהבן יכול להשיג הוא מכח שהאב מצמצם חכמתו ומקטינה כפי ערך השגת הבן ומלבישה בהדבורים, וגם הבן כאשר הוא שם מחשבתו ורעיונו אל הדבורים מקבל משם, כי שם נעשה אחדות אחת, ואז יש להאב תענוג, כמשל התינוק המבקש איזה דבר מאביו וכאשר האב עושה רצון התינוק ונותן לו את אותו הדבר יש להאב תענוג מזה.

וזהו צדיק מושל וגו', כי רצונו ית' ורצון הצדיק נעשה אחד, ומה שהצדיק רוצה זהו רצונו ית', ויכול להפוך מדת הדין לרחמים. וזהו שאמרו רז"ל (סנהדרין סה, ב) אי בעו צדיקי ברו עלמא, כי הלא בדבר ה' שמים נעשו, וכתיב ויפח באפיו נשמת חיים, ומתרגמין רוח ממלא. והנה בהשם יתברך הרי לא שייך לומר חלקים, כי הוא אין סוף, ובאין סוף לא שייך לומר רק חלק הדבור לבד נפח באפיו, ובהכרח שבהדבור נכלל הכל. ולכן אי בעו

על האדם אימה ופחד בעסקו בתורה כמו בשעת קבלתו בהר סיני, ולכאורה הרי בהר סיני כל העם ראו את הקולות ואת הלפידים וכו' פנים בפנים דבר ה' עמכם כו', והאין ימשיך כל אדם יראה זו עליו בכל זמן? אלא כאשר ישים האדם אל לבו שהתורה שהוא לומד היא המשכת חכמה עילאה ושם שורה ומתגלה אור א"ס ב"ה שלמעלה מעלה מגדר ההשתלשלות, וקמיה כחשיכה כאורה, מעלה ומטה רוחניות וגשמיות שוין – אם כן אין כאן הסתר פנים כלל, על כן מה להלן כו' – הכל שוה.

(על פי תורה אור פ' ויצא כב, ב)

"שם" – בינו לקליפות

זימנא בתר זימנא דכתיב קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד (מועד קטן טז, א)
סס לשון שמתא כלומר שמתא לפרעה (רש"י)

דהנה לשון "זה", הוא דבר שיכול ממש להראות עליו באצבעו אשר יאמר עליו כי הוא זה, ואי אפשר לומר כך רק על הקב"ה, כמו שכתוב זה אלי ואנוהו, והיינו כי מלא כל הארץ כבודו; אבל מקום ומשכן הקליפות נקרא "שם", כלומר עמוק מאד למטה.

וזהו העביר המועד, כלומר: הדרך של המועד ושמתא, העביר לשמתא של הוללות. וממילא הוא בשמתא "שם-מיתה", שהוא מקום הטומאה.

(ע"פ לקוטי תורה פ' ראה לב, ג. אור התורה דברים ח"ו ע' ב'רצו)

עולה של תשובה – תשובה עילאה

מאי דכתיב נאם דוד בן ישי ונאם הנבר הוקם על נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה (מועד קטן טז, ב)
שהוא סב תחלה ונתן דרך לשבים, כדאמרין בפ"ק דע"ז לא דוד ראו ללוותו מעשה, אלא שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אלל דוד כו' אף אתה חזור בתשובה (רש"י)

ולכאורה אינו מובן למה צריך להלימוד מדוד, הלא ענין התשובה מפורש בתורה, וגם ענין תשובה ליחיד מפורש בתורה, וזהו"ע קרבנות חטאת שישנם גם ביחיד, ומפני מה צריך ללימוד על ענין התשובה מדוד דוקא. אך הענין הוא, שזה שדוד הקים עולה של תשובה קאי על תשובה עילאה, ובענין זה נתן דרך לשבים, היינו, שכא"א מישראל יכול להגיע לתשובה עילאה.

דהנה בתשובה יש ב' בחינות, תשובה תתאה ותשובה עילאה, דתשובה תתאה היא

במעמד הר סיני ניתן כח להמשיך את אותה יראה בכל לימוד תורה

מה להלן באימה ביראה ברתת ובזיעה (מועד קטן טו, א)

דהנה במתן תורה כתיב וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר, דפירוש "לאמר" הוא – לאמר ולדבר את כל דברי התורה מה שכבר נאמר למשה מסיני, כי כל מקרא ומשנה הלכות ואגדות כולם נאמרו למשה בסיני, הגם שבגמרא הוזכרו שמות תנאים ואמוראים שאמרו הלכה זו – היינו דבר ה' זו הלכה שנאמרה למשה מסיני שיצא מפי אותו תנא ואמורא, וכענין דברי אשר שמתו בפיו.

וכח זה, להיות הלכה היוצאת מפייהם דבר ה' ממש שנאמרה למשה מסיני – ניתן לישראל בזמן קבלת התורה בעשרת הדברות, לאמר מה שכבר נאמרה, דהיינו בחי' בטול אליו ית', שאין הדבור נעשה נפרד אצל האדם להיות יוצא מפי עצמו כאלו הוא שלו, רק כמו שכתוב תען לשוני אמרתך, שהתורה היא אמרתך אלא שלשוני תען כעונה אחר האומר מה שהוא אומר, ויו"ד הדברות הן כללות כל התורה שבקבלתן עשרת הדברות מפי הגבורה קבלו כל התורה להיות בחי' בטול אצלם לדבר ה' המדבר בפייהם ולהיות רק כעונה אחר האומר שהוא ענין גילוי אור א"ס למטה כמו למעלה בבחי' בטול ממש.

ומזה יתבונן המשכיל ויפול עליו אימה ופחד בעסק התורה בשומו ללבו כי הוא דבר ה' ממש שנאמר למשה מסיני. וזהו שארז"ל מה להלן באימה ויראה כו' אף כאן כו', שלכאורה אינו מובן דמיון זה מה להלן אף כאן כו', שהרי במעמד הר סיני וכל העם רואים את הקולות ופנים בפנים דבר ה', משא"כ בעסק התורה של כל אדם כשלומד בפני עצמו. אלא הענין הוא כנ"ל, כי גם עסק התורה שבכל אחד ובכל זמן הוא דבר ה' ממש שנאמר למשה מסיני. ועל ידי זה תפול עליו אימה ויראה כאלו קבלה היום מהר סיני.

(על פי תורה אור פ' יתרו טז, ב)

התורה היא כחכמה עילאה שלמעלה מזמן ומקום

באימה וביראה ברתת ובזיעה (מועד קטן טו, א)

בעסק התורה שלמטה בגשמיות המחליף פרה בחמור וכו' צריך להיות גילוי המשכת חכמה עילאה, שכל פרטי ההלכות יסודתם בהרי קדש עליון חכמה עילאה, שכך חייבה חכמתו ורצונו ית'. ולכן אמרו רז"ל מה להלן באימה וביראה אף כאן באימה כו' – שתפול

צדיקים הוו מיברי עלמא, כי דבורו של הצדיק הוא זכה ונקיה בלי שום מסך המבדיל, ולא כמו ח"ו ה"נגרן מפריד אלוף" (משלי טז, כח), אלופו של עולם, רק הדבור של הצדיק הוא מדובק ומקושר לשורשו והרי הוא ממש כמו הדבור של הש"י אשר ממנו שמים נעשו, ומה גם כי רצון הצדיק הוא רצונו ית' כנוכח. (על פי אור תורה (להמגיד ממעוריתש) פ' ויחי)

כשהרב מפריד עצמו מהחיצונים וממתיקם

אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו (מועד קטן יז, א)

וביאור הענין בעבודת האדם יש לבאר על פי סוד החשמ"ל הידוע (בס' עץ חיים שער כב פ"ב. שער לג פ"ג), שבכל עסק תורה ותפלה צריך להיות סוד הכנעה והבדלה והמתקה, והוא סדר הפעולות הנצרכות לצורך תיקונו של דבר בעולם הזה והעלאתו לקדושה:

תחילה יש להכניע ולשבור את הישות והגסות של הדבר ("הכנעה"), ואז ניתן להפריד ולהבדיל בין הטוב לרע שבו ("הבדלה"), כלומר, להוציא ולגלות את ניצוץ הקדושה הטוב שבו, ובכך להפרידו מן הרע שהיה מעורב עמו וינק ממנו את חיותו וקיומו. וכאשר ניצוץ הקדושה נפרד מן הרע, הרי הרע אובד ובטל, מפני שאינו יכול עוד לינוק מן הקדושה, ואזי נהפך דבר זה לטוב גמור שאין בו רע, דהיינו שניכרים בו בגלוי שרשו ופנימיותו הטובה, שהיא הכוונה האלקית שלשמה נברא ("המתקה").

וזהו סוד ח"ש מ"ל, שצריך לחשות עד שמל וכורת הקליפות, ואז ימלא וידבר למתק הדינין בשרשן, ולכן תיבת מל סובל ב' פירושים, א' דיבור ב' כריתה והבדלה.

וזהו אם הרב דומה למלאך, מלאך אותיות "כאל"ם" רמז לענין השתיקה, שעל הרב להיות ח"ש מ"ל, שהוא חש עד שכורת ומל הקליפות ליהרר מפניה חיצונית, ואז תורה יבוקש מפיהו, כי אז כנס בלב השומע ופרה ורבה בו.

(על פי כתר שם טוב [המבואר] סימן כח)

כיצד נדמים למלאכים?

אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו (מועד קטן יז, א)

איך אפשר לצוות לאדם שהרב יהיה דומה ל"מלאך ה' צבאות" כאשר מעולם לא ראה מלאך?

והמענה על זה כדברי הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ח ה"ב): "העולם הבא אין בו גוף וגויה אלא נפשות הצדיקים בלבד בלא גוף כמלאכי השרת", ומבואר במפרשים שמקורו של הרמב"ם הוא במסכת ברכות, שם מבואר מהו העולם הבא, ששם תהי' הנפש בלא גוף כמלאכי השרת "אין בו לא אכילה ולא שתי".

ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות כו".

ועל פי זה מובן שכדי להיות דומה למלאכי השרת צריך להיות במעמד ומצב דנפש שאינה משוחדת מהגוף, היינו כמצב הנפש בעולם הבא, ללא קנאה ותחרות מלחמה ושנאה וכו'.

(ע"פ תורת מנחם - התוועדות תשמ"ז ח"ב ע' 632-633)

הלכה כדברי המיקל באבל (מועד

קטן יז, ב)

כיון שהקולא בעניני אבילות היא על פי פסק דין התורה, הרי זו קולא לא רק בנוגע להנהגת האבלים בעולם דלמטה, אלא הקולא היא גם בנוגע לנשמת הנפטר למעלה (להקל בדינו וכו'), כלומר שהנהגת האבלים למטה באופן של קולא, היא טובה גם להנפטר.

(ע"פ תורת מנחם ח"ב ע' 202, תורת מנחם מנחם ציון ח"ב ע' 371)

איזהו חסיד?

הקוברן צדיק שורפן חסיד זורקן רשע מעמא מאי שמא תעבור עליהן אשה עוברה ותפיל (מועד קטן יח, א)

בערוך פירש שערפת פורון מזקת לאדם.. ולכן הוא חסיד שמחמיר לשורפן אע"ג שמזיק לו (תוד"ה שורפן, נדה יז, ב)

ידוע סיפור החסידים ששאלו אצל רבינו הזקן מהו חסיד, והשיב, שחסיד הוא מי שמוותר על טובת עצמו כדי לעשות טובה לזולת.

והביא ראייה לדבר מנגלה דתורה - דאיתא בגמרא ג' דברים נאמרו בצפרנים: שורפן חסיד, קוברן צדיק, זורקן רשע:

"זורקן רשע" - מפני שאשה מעוברת עוברת עליה ומפלת רחל; "קוברן" - אינו רשע כיון שכיסה את הצפרניים בעפר, אבל אעפ"כ אין זה תכלית השלימות - שלכן נקרא רק "צדיק" ולא "חסיד" - כיון שעדיין יש מקום לחשש "שמא יתגלו"; רק כאשר "שורפן", "ליכא למיחש שמא יתגלו".

אמנם בשריפת הצפרניים יש חסרון - "ששריפת צפורן (וכן כל דבר הבא מן האדם) מזקת לאדם". והחילוק הוא - שהחסרון בשריפת הצפרניים הוא נזק שנגרם לו, ואילו החסרון שבהעדר שריפתן (אלא קבורתם בלבד) הוא נזק שנגרם להזולת (לאשה מעוברת) ועוד זאת, אין זה אלא ספק, "שמא יתגלו".

ואעפ"כ "חסיד שורפן" - "לכן הוא חסיד שמחמיר לשורפן אע"ג שמזיק לו", היינו שמוותר על טובת עצמו בשביל טובת הזולת, אפילו במקום של ספק בלבד.

חסידים זכו לתואר "חסידים" משום ששיטת החסידות היא שצריך להניח את עצמו בשביל טובת הזולת. דזה כל ענין העבודה על דרך החסידות - להניח את עצמו.

(ע"פ לקוטי דיבורים ח"א סח, א. תורת מנחם חל"ד עמ' 132-133. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ג ע' נא. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ח ע' תנר)

בין שבת ליום טוב

שבת עולה ואינה מפסקת רגלים מפסיקין ואינן עולין (מועד קטן יט, א) שבת עולה משום ללא כתיב ביה שמהא חלא עונג (תוי"ט בשם הר"ן)

כי הנה הרגלים הם בחי' שמחה "זמן שמחתנו" ו"מועדים לשמחה", והשמחה מבטלת את האבילות, משא"כ שבת שלא נאמר שמחה אלא היא בחי' עונג "וקראת לשבת עונג".

והיינו משום ששבת היא בחי' חכמה הנקראת קודש העליון ולכן נקראת שבת קודש, אבל המועדות אינם אלא מקרא קודש, היינו המשכה מבחינת קודש, והיינו בחינת בינה שהיא מקבלת מחכמה.

וההפרש בין שמחה לעונג הוא, דשמחה היא בחי' התפשטות והתגלות, וכמו האדם בעת השמחה הרי הוא בבחי' התפשטות גדולה ובבחי' התגלות בכל הכחות שלו, וגם בחיות הגוף הרי הוא בבחי' תנועה רבה, וכמו הריקוד הבא מן השמחה וכה"ג, שזהו מצד תנועת חיות הגוף שאינו יכול להיות במנוחה, אלא לספק בידי ולרקוד.

אבל התענוג אינו בבחי' התפשטות והתגלות, וכמו האדם שמתענג באיזה דבר תענוג, כמו כשנופלת לו השכלה חדשה, ואפי' בתענוג הגלוי, אזי אינו בבחי' תנועה בגופו כמו בריקוד וכה"ג, אדרבא, הוא במנוחה יותר, ורק שמתענג לבד בלי שום התגלות וצהילות פניו (וכמו צהבו פניו דרבי אבהו על שמצא תוספתא חדתא), אבל לא בהתפשטות בחיצוניות.

וכמו כן בהכחות פנימים, ודאי על ידי התענוג הרי הכחות הם בהתגלות, אבל אין זה בחי' התפשטות הכחות, אלא בבחי' העומק והפנימיות שלהם, וכמו מקור השכל שמתגלה יותר בזמן התענוג, ובכל ענין יכול להשכיל אז בעומקו ובפנימיותו יותר, ובהרגש עצם הענין שלמעלה מההתפשטות, והיינו שגם גילוי התענוג אינו רק בבחי' ההתפשטות והגילוי, אלא גילוי בחי' העצמות יותר.

וזהו ששבת נאמר בה עונג, משום שבה היא התגלות בחי' חכמה דהיינו עצם ההמשכה, אבל ביום טוב שהוא בחי' גילוי והתפשטות כפי שהחכמה מאירה ונמשכת בבינה, אז הוא זמן שמחתנו.

(על פי לקוטי תורה צו יב, א. אור התורה ויקרא דף שלב, תשלד. ספר המאמרים תרס"ח ע' קסב. תרפ"ד ע' דש)

יהודי אינו יכול לשנות את ה"עצם" שלו

לנער מקריית ביאליק שביקש את ברכתו של הרבי לקראת הבר-מצוה, כתב הרבי בשולי מכתב הברכה הקבוע:

לכותבו אשר "מוצאו ממשפחה חילונית" – ודאי אשר ה"חילוניות" היא תופעת לוואי ו"לבוש" חיצוני המכסה את העיקר והעצם הנמצא בו, שהרי כל אחד (ואחת) ממשפחתו שי' – בן אברהם יצחק ויעקב (ובת שרה רבקה רחל ולאה), ולאחריהם – עשירות דורות שומרי תורה ומצוות.

אלא שנתן השם הבחירה לאדם בנוגע להנהגתו, אבל אין כלל ביכולתו לשנות את העצם, העיקר והפנימיות שלו.

יפוצו מעיינותיך הוצה

ביקור בספריית 'מעיינותיך' / בנימין ליפקין

אחר המעשה נמשכים הלבבות סיפורים שסיפר הרבי והוראות בעבודת ה'

ונישאה והיא באין ערוך אלינו, הרי מעצם העובדה שנודע לנו על כך, משמע שניתן למצוא שייכות ולימוד הוראה ממעשה זה לכל אחד ואחת לפי עניינו.

הספר מציג בפני הקורא סיפורים נבחרים וביאוריהם מתוך התוועדות הרבי, ברובם סיפורים שיש בהם משום חידוש ואינם מצויים במקורות אחרים, ובחלקם סיפורים חסידיים מוכרים שרבונו לימד את משמעותם הפנימית בעיון ובדקדוק כדרכו בקודש.

הסיפורים מוגשים לפי חלוקה למדורים נבחרים: דירה בתחתונים; עבודת השם – עצות והוראות בדרכי עבודת השם לאור החסידות; אהבת ישראל – גמילות חסדים ואהבת הזולת, ומעלתם של בני ישראל; דרכי החסידות – מנהגיהם ודרכיהם של החסידים; התקשרות לרבי – עניינו של 'רבי', והתקשרות החסידים אליו בלימוד תורתו וקיום הוראותיו; להביא לימות המשיח – על הציפייה לגאולה וימות המשיח; תורת החסידות – דרושי החסידות, לימודם, תוכנם וחזרתם ברכים; שמחה – על השמחה וגודל פעולתה; אמונה – ענייני אמונה שונים, וכן סיפורי 'מופתים' המחזקים את האמונה; לימוד התורה – גייעה והתמדה מיוחדת בלימוד התורה; הפצת היהדות והחסידות – השפעה על יהודים להוסיף בתורה ובמצוות והפצת מעיינות החסידות; על הצדיקים ועל החסידים – סיפורי מופת על רבותינו נשיאינו וחסידיהם, וגדולי ישראל; סיפורים ופנינים – סיפורים ואמרות בנושאים שונים.

חלק מהסיפורים היו חביבים על רבנו, והרבה להזכירם בשיחותיו הקדושות ולהצביע על ההוראות למעשה הנלמדות מהם, ולפעמים בכל פעם הוזכרו פרטים שונים מן הסיפור. מסיבה זו, נלקטו ונערכו הסיפורים לעתים מכמה שיחות שונות, כדי ליצור דבר שלם ומתוקן. לשלמות העניין, נוספו פרטים מרשימות היומן שכתב רבנו לעצמו בחיי חותנו אדמו"ר הרי"ף, שיש בהם מידע רב ערך.

על גודל מעלת הסיפורים הנשמעים מפי הרבי, ניתן ללמוד מדבריו של רבנו הזקן בעל התניא שהתבטא על תקופת היותו במחיצת רבו הרב המגיד ממעזריטש: "כאשר היינו שומעים תורה מהרבי, הייתה זאת לנו תורה שבעל פה. וכשהיינו שומעים סיפור מהרבי, הייתה זאת לנו תורה שבכתב".

הספר שבו עוסק מדורנו הפעם מכיל מבחר של סיפורים ומעשיות על צדיקים וחסידים, אותם סיפר כ"ק אדמו"ר זי"ע בהתוועדויות שנערכו בבית מדרשו, בשבתות וחגים ובימי סגולה. רבנו היה מעמיק ומדייק בפרטי הסיפורים, לומד ומלמד מהם הוראות בעבודת הבורא.

כידוע, חותנו של רבנו, הלא הוא כ"ק אדמו"ר הרי"ף זי"ע, התייחד בעיסוקו הנרחב בתולדות רבותינו נשיאינו וחסידיו חב"ד, וגילה אוצרות שלמים של זכרונות, סיפורים ואמרות שממחישים ומתארים היטב את ההווה החסידית על כל פרטיה.

מעט נישואיו של רבנו בשנת תרפ"ט, נהג בו חותנו הרבי טובת עין והשמיע בפניו תיאורים וסיפורים רבים מתולדות חב"ד, בדגש על מנהגי רבותינו נשיאינו והנהגתם בקודש. חלק ניכר מסיפורים אלו, מצויים כיום רק תודות לרשימות היומן שכתב רבנו, ושיחותיו בפני החסידים, בהן סיפר לא פעם ממה ששמע מחותנו הרבי בשיחה אישית. ונוהג היה להדגיש שאדמו"ר הרי"ף ידע שכל מה שנאמר לחתנו יבוא לידי פרסום בסופו של דבר, ומכך שבכל זאת בחר לספר זאת, מוכן שרצונו היה שהסיפור יפורסם ויעזור את הלבבות לעבודת הבורא.

אם בכלל ייחס רבנו לימים את פעליו וכל ענייניו לחותנו הרבי, בשמועות ובסיפורים נהג כמעשה התנא רבי אליעזר בן הורקנוס שלא אמר דבר שלא שמע מרבו. לרוב, נהג לציין בפירושו כי שמע את סיפור המעשה מאדמו"ר הרי"ף, ובמקרים נדירים בהם סיפר דבר מה שלא שמע ממנו, היה מבהיר זאת, ולעתים אף מסייג את מהימנות הסיפור בעקבות זאת.

אם אדמו"ר הרי"ף ביקש באמצעות הסיפורים לגשר על פערי הדורות, ולגלות חיות ולחלוחית חסידית גם בדורות אלו; עיקר עניינם של הסיפורים שסיפר רבנו היה בכדי ללמוד מהם הוראה למעשה, בבחינת "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה". כפי שהתבטא, שמתבטא הדברים, סיפור מקבל תפוצה נרחבת יותר מאשר עניין תורני. לפיכך, ההוראות לעבודת השם הטמונות בו עשויות לחלחל לקהל רב יותר ולהשפיע על אורחות חייהם בנקל.

לעתים, סיפר רבנו מעשים מרבותינו נשיאינו וצדיקים אחרים שממחישים את רום ערכם ומעלתם העצומה, עד ש"לא כל מוחא סביל דא". יחד עם זאת, נהג תדיר להבהיר, שאף שמדרגתם הרוחנית רמה